

# SLOVENSKE JADRAN

LETO I., ŠTEV. 39

Koper, petek 26. septembra 1952

POSAMEZNA ŠTEVILKA 10 DIN



## ŠOLA IN DOM

V vaseh s strnjanim slovenskim prebivalstvom se prav dobro pozna, da prvotni in materinski jezik tukajšnjega prebivalstva ni več prepovedan. Po osvoboditvi izpod fašističnega jarma se je sprostila domača beseda in naše ljudstvo je samó od sebe v nekaj letih že lepo očistilo jezik navzetih tujk. Vrsta sestankov, delo prosvetnih društev in šole so opravili tu delo velikega obsega. Tudi različni tečaji, ki so jih priredili največ v šolah, so mnogo pripomogli, da smo prav v pogledu izboljšanja naše govorice vidno napredovali.

Že nekaj tednov je na vseh šolah reden pouk. Počitnice so pozabljene in otroci opravljajo svoje najosnovnejše delo. Ogromna večina otrok poseča pouk z veseljem, se uči in izdeluje domače naloge. Opazilo pa se je, da je nekaj otrok, ki niso vključeni v svoje najosnovnejše delo, to je v učenje. V največ primerih ne smemo iskati krivce pri otrokih, temveč pri njihovih starših. Oni ubijajo otrokom veselje do izobraževanja. Tudi oblastniki niso želeli izobraženih podložnikov. Ni jim bilo mar, da bi bile šole dobre, da bi otroci res redno obiskovali pouk. Nekateri starši so se tega navzeli in se še danes bere, da bi njihovi otroci hodili v šolo le dve do pet let. Taki starši niso spregledali, da uvajajo danes naprednejši narodi tudi dodesetletno šolsko obveznost, ker so spoznali, da je znanje najmočnejše orožje v borbi za boljše življenje. Upravičeno pričakujemo, da bodo tudi te, danes še slepi v zastalosti, spregledali in nudili lastnim otrokom možnost, da bodo redno posečali šolo, dokler so pač otroci šoloobvezni. Toda njihova dolžnost je še večja. Sami so otrokom odvzeli veselje do šole, pa jim morajo to veselje tudi sami vrniti. Oblast si mnogo prizadeva, da bi se mladina v šolah čimveč naučila. Starši, ki sami tega ne sprevidijo in otrok ne pošiljajo v šolo, bodo k temu prisiljeni.

Se bolj žalostno dejstvo pa zasledimo v krajih ob obali. Dokaj slovenskih mater in očetov se še ni ootreslo hlapčevstva. Najpopolnejši dokaz temu je, ker žele pošiljati svoje otroke v italijanske šole. V dobi suženjstva so otroke morali pošiljati v te šole, ker svojih nismo imeli, danes pa je težko razumeti, kje najdejo ti starši opravičilo za raznarodovanje lastnih otrok. Slepi v hlapčevstvu trdijo celo, da je naša šola slabša. Mirno lahko vsakemu teh ljudi povejmo, da ima v splošnem slovenska šola res lepo tradicijo in da bo tudi tu naša šola še mnogo pridobila na vrednosti. V nekaj letih je napravila prav vsaka šola v naših krajih ogromen napredek. Nismo še na vrhuncu in naše šole bodo dosegale s prizadevanjem oblasti in učiteljstva leto za letom večje uspehe. Doslej se je to odražalo le v nekaterih učnih predmetih, že v tem letu pa pričakujemo, da bo šolska dejavnost zajela vse pango šolskega dela. Pričakujemo tudi, da se bo na vseh šolah v okraju razmahnilo izvenšolsko delovanje otrok, kar bo vidno v prireditvah, n. pr. igriških družin, nastopih pevskih pionirskih zborov ali telovadnih nastopih.

Delo naših šol bomo lahko izboljšali le v toliko, kolikor bodo šole podprli tudi starši otrok, ki obiskujejo šole. Brez sodelovanja staršev s šolo, v šoli ne more biti dobrega napredka in zaželenih uspehov.



# S SKRAJNO POŽRTVOVALNOSTJO BOMO OMILILI POSLEDICE ELEMENTARNIH NEZGOD NA KRASU

V nedeljo je bila v Sežani okrajna partijska konferenca. Prisostvovalo ji je 187 delegatov in večje število gostov, predstavnikov množičnih organizacij, oblasti iz okraja in raznih občin. Konference sta se udeležila tudi član Politbiroja CK KPS tov. Boris Kraigher in član CK KPS tov. Albert Jakopič.

Politično gospodarski referat je imel dosednji sekretar okrajnega komiteja KPS tov. Albin Simič, ki je podal obračun enoletnega dela Partije v okraju. Nakazal je uspehe, pa tudi slabosti in pomanjkljivosti na raznih področjih.

Uvodoma je nakazal uspehe Partije pri graditvi naše socialistične države, vlogo Jugoslavije v svetu in njeno borbo za ohranitev miru in za enakopravnost narodov. Prikazal je reakcionarno in agresivno politiko informbirojevskih držav, ki danes z ramo ob rami z italijanskim imperializmom in vatikansko reakcijo napadajo našo državo in našo družbeno ureditev.

Obrazložil je naloge članov Partije v zvezi z objasnjevanjem naše zunanje politike in mednarodne politične situacije in podal smernice za nadaljnje poglobljanje socialistične demokracije tako v partijskih organizacijah in ljudski oblasti kakor tudi v gospodarskih podjetjih in ustanovah. Navedel je nekaj slabosti občinskih ljudskih odborov, ki so prav v zadnjem času opuščali zborni volivcev, kritiziral njihovo poslovanje po stari metodi kot na pr. v Materiji, Črniaku, Podgorju, Dutovljah in drugod, kjer je vse delo še vedno na ramah občinskih tajnikov, medtem ko so občinski odborniki, razni sveti in komisije nedelavne.

Pri obravnavanju gospodarskih problemov so ugotovili, da so gospodarska podjetja do konca julija dosegla le 41% družbenega plana, medtem ko je izkoriščenje plačnega fonda znatno večje. To velja zlasti za stekleno galanterijo, kjer je kvaliteta izdelkov slaba in imajo velike zaloge neprodanih izdelkov. Malo boljša je situacija v industriji kraškega marmorja, kjer so plan do konca julija dosegli 23%, v Tovarni pletenin pa 37%. Delavski sveti niso pokazali dovolj iniciative glede izboljšanja ekonomskih pogojev svojih podjetij.

Delavski svet v Tovarni pletenin zelo dobro dela in obvlada gospodarsko situacijo, dočim v Gostinskem podjetju v Sežani zaradi direktorske linije ne pride do veljave. Zelo dobro gospodarja delavski svet na državnem posestvu v Sežani, kjer so do konca julija dosegli družbeni plan 60%, v Okrajnem gradbenem podjetju 57%, v Mehaničnih delavnicah v Sežani pa 59%.

Obrtništvo se razvija nepovoljno, saj se je v letu dni državi sektor obrtništva zmanjšal od 41 podjetij na 31, privatni sektor pa od 215 na 172. Najbolj se je skrčilo krojaštvo. Vzrok padanja obrtništva je deloma pripri-

sati nepravilni davčni politiki do obrtnikov, deloma pa tudi popustljivi politiki napram šušmarstvu; nekateri obrtniki delajo na skrivaj, ne da bi bili sploh obdavčeni.

Letošnja velika suša in druge elementarne neizdatke so prizadejale kmetijstvu občutno škodo. Letošnji narodni dohodek je za okrog 40% nižji. Samo suša je povzročila nad 240 milijonov škode, toča v preteklem tednu pa še nadaljnjih 14 milijonov. Pridelček sena je za 50% manjši od lanskega in je vprašanje živinoreje zelo pereče. V prejšnjih letih so odkupili okrog 80 hl mleka na dan, letos pa največ 55 hl. Vlada LRS je dodelila za nabavo krme 8 milijonov dinarjev brezobrestnega posojila. Veliko škodo je napravila na Krasu tudi letošnja zima, ki je uničila 8295 sadnih dreves, kar znaša nad 18 milijonov škode. Poleg tega je bilo polomljenih nad 23 tisoč dreves. To narekuje partijskim organizacijam v okraju kot ljudski oblasti, da začne široko akcijo obnove sadovnjakov. Tudi pri pogozdovanju čakajo okraj velike naloge. Čeprav so od leta 1948 pogozdili skoraj 1000 ha, se je letos učinek pogozdovanja zelo zmanjšal. Letošnja zima je uničila nad 27 tisoč kub. metrov lesnega fonda. Potrebno je, da k pogozdovanju pristopijo tudi splošne kmetijske zadruge, ki bi morale v ta namen ustanoviti posebne odseke za pogozdovanje. V letošnjem letu so predvideli za pogozdovanje 11 milijonov dinarjev.

Pomembno vlogo za razvoj gospodarstva in življenjske ravni v sežanskem okraju predstavljajo tudi letošnje investicije za razne gradnje. Glavna investicijska gradnja v okraju je vsekakor dograjevanje velike mlekarne v Sežani, ki bo zmogla predelavo vsega odpuka mleka v okraju. 15 milijonov dinarjev investicij v letošnjem okrajnem proračunu so v glavnem že porabili. Vlada LRS je pred dnevi mlekarne osigurala še nadaljnjih 50 milijonov, da bo možno v prihodnjem letu vsaj delno obratovanje mlekarne, za popolno opremo in izrabo celotne kapacitete pa bo potrebnih še daljnjih 50 milijonov.

Za komunalno dejavnost so predvideli 25.400.000 din. Od tega 20 milijonov za kraški vodovod Dornberg-Lipa-Sežana, ki so ga pričeli letos graditi in za katerega bo potrebnih v prihodnjih letih še najmanj 70 milijonov dinarjev.

Za elektrifikacijo so predvidevali 5 milijonov, s katerimi bo končana elektrifikacija v Pregarju, kjer bo že prihodnji mesec zasvetila električna luč. V Istri pa bodo z daljnovodom dosegli Gračišče.

Za gradnjo šol so zagotovili 7 milijonov 300.000 din, s katerimi bodo gradili novo šolo v Krvavem potoku, in pričeli graditi šole v Gračišču in Kovčicah. Poleg tega pa bo-

bo obnovili tudi šole v Dutovljah in v Skopem.

Za obnovo podeželja ima okraj na razpolago 15 milijonov dinarjev. Za popravilo škode po velikem snegu v zadnji zimi pa ima okrog 747 tisočdin, tako da znašajo vse lokalne investicije skupaj nad 95 milijonov. Partija, ljudska oblast in vse prebivalstvo bo moralo krepko delati, da se investicije racionalno in čim boljše izkoristijo.

Referent je obravnaval tudi vprašanje združništva, delovanje občinskih ljudskih odborov, izvedbo reorganizacije in nove upravne razdelitve ter delo občinskih komitejev in osnovnih partijskih organizacij. Najboljše uspehe pri samostojnem delu z novo metodo dela so dosegli občinski komiteji Komen, Sežana, Gračišče in Divača.

Referent je obravnaval tudi premajhno aktivnost Partije v nekaterih krajih v borbi proti reakcionarni duhovščini, ki skuša z reakcionarnim delom posebno v občinah Podgrad, Materija in Dutovlje zastrupljati mladino.

Znani so tudi uspehi frontnih občinskih in vaških organizacij na kulturno-prosvetnem področju. Ljudska univerza je imela med letom nad 6000 slušateljev. Pri prostovoljnem delu so opravili 222.652 ur in v zvezi s tekmovalenjem na čast VI. kongresu KPJ se je aktivnost še povečala.

Organizacijski sekretar tov. Mahnič je obravnaval vrsto organizacijskih problemov, analiziral uspehe in slabosti zadnjih odprtih partijskih sestankov, notranjo partijsko demokracijo, vprašanje religije in razne pojave nerazčiščenih pojmov do religije v nekaterih osnovnih partijskih organizacijah, zaradi česar so izključili iz Partije 129 članov. Partija se v okraju kljub temu utrjuje, sedaj ima nad 2 tisoč članov, od tega nad 800 delavcev, 711 kmetov, 307 nameščencev, 185 obrtnikov in 14 intelektualcev. V zadnjem letu so na novo sprejeli v Partijo 204 člane.

Na koncu diskusije je govoril tudi član Politbiroja CK KPS Boris Kraigher, ki je odgovoril na številna vprašanja diskutantov in obrazložil probleme, navedene v referatu. Tovariš Kraigher je nakazal jasno linijo Partije, ki naj jo vodijo do raznih okrajnih vprašanj, do vprašanja religije, do problema tržškega ozemlja in glede reševanja problemov socialistične graditve z najširšimi delovnimi množicami. Ožigosal je bedno politiko italijanske buržoazije v mednarodnih odnosih, zlasti glede odnosov do naše države.

Po diskusiji so delegati okrajne konference izvedli volitve v nov okro. komite. Po volitvah so sprejeli vrsto sklepov, na podlagi katerih bodo občinski komiteji in osnovne partijske organizacije izdelale svoje konkretne delovne plane.

Po zaključni konferenci se je tako sestel novo izvoljeni okrajni komite ter iz svoje srede izvolil za sekretarja tov. Dolgan Ervina - Janeza. Za organizacijskega sekretarja so izvolili tov. Mahniča Ladota, za člana sekretariata pa še tov. Ovčariča Antona, Zadnika Evtalija in Gartnerja Ferdinanda.

Janko Valentincič.

## Zanimivosti z zagrebškega velesejma

Danes, po desetih dneh od otvoritve zagrebškega velesejma, ni nobenega dvoma več, da se na tej gospodarski manifestaciji čuti bolj kot kdaj prej ozračje čedalje večjega gospodarskega zanimanja med domačini in tujimi razstavljalci. Strokovnjaki trdijo, da je postal zagrebški velesejem zastopnik zanimivega tržišča, ki daje široko možnost za mednarodno trgovino.

Letošnja prireditelj je po aranžmanu nadkrilila vse dosedanje, tako je izjavil šef biroja za zunanjo trgovino Belgije na velesejmu dopisniku »Borbe«, in prijeto so presenečila jugoslovanska proizvodna podjetja. Pozornost interesentov vzbujajo tako številni proizvodi, kakor tudi raznovrstni reklamni napisi. Skoraj nikjer pa ni čuti preobilja blaga. Mislim, da bo kratak sprehod po razstavnih prostorih zanimal vsakogar, ki si velesejma ne bo utegnil ogledati.

### NAJPREJ NEKAJ STEVILK

Za letošnji zagrebški velesejem se je prijavilo okrog 700 inozemskih tvrdk, ki so dobile na razpolago 1400 kvadr. m razstavnega prostora, dočim je domača industrija razstavila svoje proizvode na 6000 kvadr. m prostora. Največji odziv so pokazale avstrijske tvrdke, saj se jih je odzvalo kar 157. Iz razgovora z njimi se da sklepati, da je na obeh straneh želja po zamenjavi. Nadalje razstavlja 133 tvrdk iz Nemčije, 10 iz Nizozemske, 8 iz ZDA, 15 iz Velike Britanije, 3 iz Trsta ter večje število tvrdk iz Francije, Belgije, Švice, Italije, Grčije ter Kostarike in Guatemale.

Ta podjetja razstavljajo pogonske in kmetijske stroje, izdelke elektroindustrije in drugo blago. Zanimanje vzbujajo zlasti izdelki precizne mehanike, zadnji modeli avtomobilov in avtobusov ter razni izdelki kovinske industrije.

### PO DESETIH DNEH NAD TRI MILIJARDE KUPCIJ

Sele deset dni je od otvoritve velesejma in vse kaže, da bo letošnji velesejem in trgovinskem oziru zelo uspešen. Inozemci se zanimajo za vse naše proizvode, posebno pa za lesno, kovinsko, kemično in prehrambeno industrijo. Doselej so največ kupcij sklenile tovarne kovinskih izdelkov iz Slovenije in Hrvatske.

TAM iz Maribora je prodal že za okrog 10 milijonov dinarjev avtomobilov in prikolic, celjska Tovarna emajlirane posode pa je prodala že za nad 50 milijonov dinarjev blaga. Z velikim uspehom nastopajo tudi naše tovarne težke industrije »Rade, Končar« in »Rakovica«, ki je prodala že okrog 100 traktorjev. »Prvomajska« je prodala že za okrog 250 milijonov dinarjev raznih vrstnih strojev in stružnic.

Sklenili so tudi večje število manjših kupcij, tako da je skupna vsota prodanih proizvodov prekočila 3 milijarde dinarjev. Največji pomet pričakujejo v dneh 29. in 30. septembra, ko bo velesejem odprt le za kupce.

### KAKOVOST NASE INDUSTRIJE PRESENECA

Naš razstavnih paviljon pričča, da je zadnje čase tudi naša industrija napravila velik korak naprej, kar zadeva kakovosti njenih izdelkov. Tako je lesna industrija Bosne postavila na trg že gotove lesne predmete, medtem ko je lani razstavljala le surov rezan les. Naj omenimo napredek nekaterih naših podjetij!

Iskra iz Kranja razstavlja svoj kinoprojektor, diname, svetilke za kolesarje in razne vntalne stroje s tremi ročkami. Tovarna TT naprav »Mihajlo Pupin« razstavlja dovršene telefonske in telegrafске aparature, tovarna težkih strojev »Ivo-Lola Ribar« pa težke obdelovalne stroje.

Tujci z zanimanjem ogledujejo Framisovo turbino, sad naporov našega giganta Litostroja. Zanimivo je, da je tekač, ki bo imel nad 30.000 ks, vltit v en sam kos.

V najrazličnejše dele sveta si je utnila pot tudi tovarna vžigalic »Drava« iz Osijjska. Poleg Maltte, Libanona, Sirije, Južne Afrike, Jemena, Južne Arabije in Egipta, kamor že izvaža svoje izdelke, se pogaja zdaj še z Ameriko, Anglijo in Turčijo.

### NOVE IZNAJDBE NASE INDUSTRIJE PREDMET POSEBNE POZORNOSTI TUJCEV

Med najboljšie naše novitete moramo vsekakor šteti »Rentgen« po želji. To je aparat, ki ga serijsko izdelujejo »Zavodi RR« iz Niša. Ta naša aparatura se lahko meri z vsemi podobnimi iznajdbami v svetu. Ima to prednost, da ga zelo hitro pripravimo za pregled in fotografiranje posameznih organov človeškega telesa. Posebna skala z gumbi za avtomatsko slakanje in pregled, je iznajdba, s katero se ponša le naša rentgenska aparatura. Ta omogoča veliko večji pregled bolnikov kot z ostalimi aparati. Pri nas pride na en rentgenski aparat precej več bolnikov kot v bogatejših deželah in zato bo odigrala ta iznajdba še celo večjo vlogo.

Vinogradike bo zanimala nova stiskalnica za grozdje in sadje, ki jo je izdelala Tovarna poljedelskih strojev v Mariboru. Na oko je podobna vsem tovrstnim stiskalnicam, le da je možno v njej razviti pritisk od 350-500 atmosfer. Na ta način izkoristimo do 95% tekočine v sadju in grozdju, kar da 15% več tekočine, ki je šla doslej v izgubo.

Tovarna Litoštroj je razstavila posebno dvigalo, ki se imenuje »Lama« in ima to prednost, da se giblje vodoravno in navpično, naprej in nazaj. Lahko se montira v vsakem prostoru na enostavnem podstavku. Od dvigala vodi poseben kabel do delavca, ki upravlja z njim v vseh smereh. Dvigalo je zelo ekonomično, posebno za manjše tovore do pet ton.

Poleg teh najvažnejših pridobitev naše industrije je še mnogo iznajdb manjšega obsega, ki pa bodo prav gotovo mnogo doprinesle k dvigu našega gospodarstva. Desetine in desetine je še razstavljalcev in stotine je predmetov, o katerih bi bilo vredno govoriti.

Zagrebški velesejem nam zgovorno pričča, da z mogočnim tempom in odločno voljo gradimo socializem. O tem tudi zgovorno pričča desetstosotglava množica, ki dan za dnem obiskuje to veliko manifestacijo našega gospodarstva.

— P

## VI. kongres KPJ preložen

Zaradi prezaposlenosti vodečih tovarišev z državnimi posli, ki so v zadnjem času še posebno narasli, je VI. kongres KPJ, ki je bil določen za 19. oktober, preložen na 2. november.

## TEDEN DNI DOMA

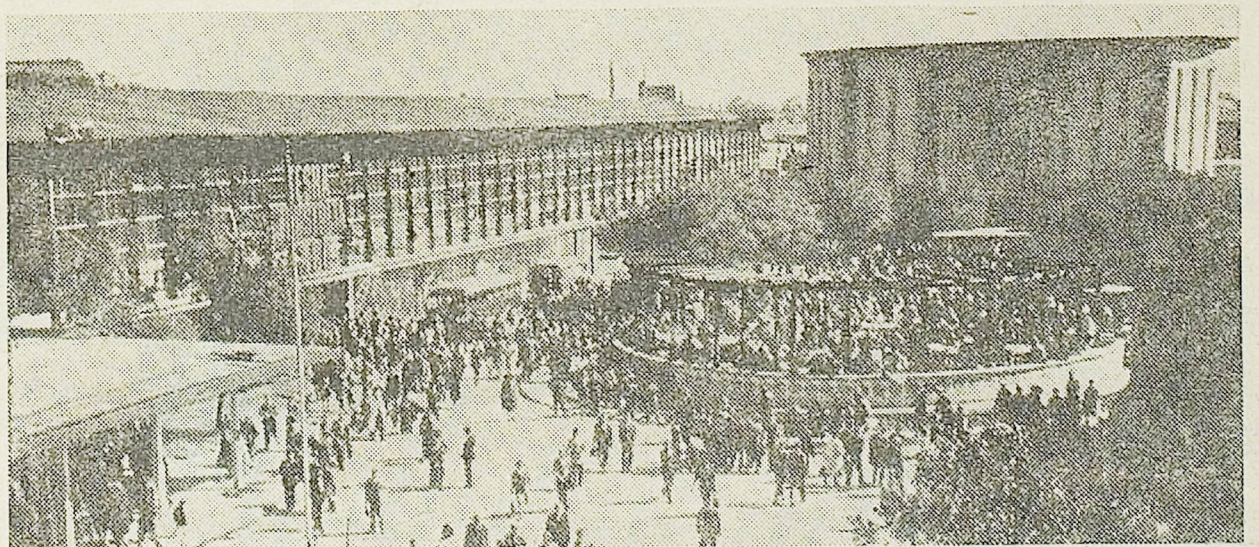
V Banjaluki je bila v nedeljo slavnostna proslava desetletnica ustanovitve krajiških brigad. Na proslavi, ki se jo je udeležilo nad 170.000 ljudi, je govoril član Politbiroja CK KPJ Moša Pijade. Maršal Tito, ki je bil zaradi važnih državnih poslov zadržan, je poslal ljudstvu in borcem Bosanske Krajine pozdravno pismo z najlepšimi pozdravi in željami.

Predsednik vlade LR Slovenije Miha Marinho je ugodil prošnji kmeta Jurija Vajngerla iz vasi Velke v Slovenskih goricah in botroval njegovemu enajstemu otroku. Ker je bil predsednik vlade zadržan, ga je nadomestoval tov. Ivo Krevs-Slavnosti se je udeležila velika množica prebivalstva.

Gospodarski svet vlade FLRJ je izdal odločbo o ukinitvi bonov za na kup industrijskih predmetov. Po tej odločbi bodo industrijski boni veljali di 31. decembra 1952.

V Suhi krajini so se letos zelo razmnožili divji prašiči. Pojavljajo se le ponocni in to v večjih skupinah. Od vseh pridelkov napadajo še najbolj koruzo, katere so uničili že nad 60%. Prebivalci so zelo zaskrbljeni in so že večkrat zaprosili ljudsko oblast, naj jim pomaga.

Konec minulega tedna je član Politbiroja CK KPS Ivan Regent sprejel delegacijo nemških novinarjev, ki je prispela v našo državo na povabilo Zveze novinarjev Jugoslavije. Tov. Regent je odgovoril nemškemu novinarjem na več vprašanj o naši socialistični izgradnji in jim dal nekaj informacij o problemu Trsta. Nemški novinarji so si ogledali kulturne znamenitosti Ljubljane, pred odhodom pa so prebrili nekaj ur v razgovoru z univerzitetnim profesorjem dr. Milanom Vidmarjem.



Pogled na središče velesejma



# EDEN V JUGOSLAVIJI in italijanska perfidnost

V oktobru 1938. leta je imela angleška vlada, ki ji je bil tedaj predsednik Chamberlain sejo, na kateri so proučevali razna vprašanja zunanje politike. Bilo je to v času, ko sta Mussolini in Hitler na vso moč pogrevala idejo druge svetovne vojne za vzpostavitev fašističnega reda v Evropi. Eden je prisostvoval seji kot zunanji ministar. Vedelo se je, da ni v najboljših odnosih s Chamberlainom, ki je bil neodločen, poleg tega pa še nevidljiv v raznih vprašanjih zunanje politike.

Med drugim, čeprav mu je Eden stalno poročal o nevarnosti in megalomanski težnji fašističnih držav, je Chamberlain menil, da je mogoče to nevarnost obrobati. Ker pa je bil neodločen, je že nekajkrat predlagal, da je bolje obdržati prijateljske stike s fašističnimi državami. Chamberlain je na seji v oktobru 1938. leta znova potrdil te teze. Edenu ni uspelo dokazati, da je nevarnost že takšna, da je druga svetovna vojna prav bližju in da je treba zaradi tega voditi ostrejšo politiko proti fašističnim državam. Podal je ostavko in v zvezi s fašistično Italijo dodal: »Od Italije nikar ne pričakujte poštene politike, tam so zahrbtni že po sami naravi!«

Današnja italijanska vlada, ki je v svoji zunanji politiki prav tako megalomanska, kakor vlada med fašizmom, dobro ve o tem dogodku. Zaradi tega jo je zelo zaskrbelo, čim so ji sporočili, da namerava Eden na obisk v Jugoslavijo. Zaskrbelo jo je, ker pozna Edenovo mnenje o Italiji in o opravičenem stališču Jugoslavije glede tržaškega vprašanja. Obenem jo je zaskrbelo, da bodo jugoslovanski voditelji prepričali Edena, da je treba okrniti vlogo, ki jo igra danes Italija na sredozemlju v okviru atlantskih sil.

Da bi onemogočili prihod Edena v Jugoslavijo, so najprej poslali ambasadorja v Londonu Brosia k Edenu s priporočilom, da Edena prepriča, naj vendar ne gre v Jugoslavijo, ker bi to potovanje povzročilo v Italiji veliko nezadovoljstvo. Brosio ni uspel. Eden mu je odgovoril, da je Jugoslavija prijateljska država in da, če ga je povabila na obisk, jo bo tudi obiskal. Brosio je italijansko zunanje ministrstvo na mah odpoklicalo, verjetno zaradi »nesposobnosti« in je še danes na dopustu (tretji mesec) v severni Italiji.

Italijanska vlada se je tedaj oprijela drugega sistema, ki znova potrjuje, kakšna je njena perfidnost in njen odnos do Jugoslavije. Naročila je listom, da morajo pisati, da je nemogoče, da pride Eden v Jugoslavijo, ker je v Jugoslaviji komunizem, teror in barbarstvo. Italijanski listi so stvarno v obdobju od 1. do 15. avgusta stalno objavljali daljše članke o tem, da so zlagane vse vesti, da pride Eden v Jugoslavijo. Toda tudi zdaj je doživela italijanska vlada bankrot. Angleško zunanje ministrstvo je službeno javilo, da gre Eden v polovici septembra v Beograd.

## Jugoslovanska vojaška delegacija v Turčiji

Jugoslovanska vojaška delegacija, ki jo vodi general Pavle Jakšič in ki se je teden dni mudila v Grčiji, je prispela v Turčijo. Po sprejemu v Carigradu je delegacija z letalom nadaljevala pot v Ankaru. Predsednik turške vlade gospod Menderes je na sprejemu jugoslovanske vojaške delegacije v Ankaru poudaril, da napori Jugoslavije in Turčije zasedujejo zagotovitev miru in svobode. Gospod Menderes je nadalje izjavil, da spoštuje maršala Tita, ker je ustvaril močno Jugoslavijo, katere politika ne zagotavlja samo neodvisnosti in prosperitete jugoslovanskim narodom, temveč dela v interesu splošnega miru. Titova Jugoslavija in Turčija želita mir, je poudaril Menderes, toda pripravljene sta braniti svojo svobodo in neodvisnost v primeru nevarnosti.

Odgovarjajoč gospodu Menderesu, je vodja jugoslovanske vojaške delegacije generalni podpolkovnik Pavle Jakšič poudaril podobnost borbe turškega naroda pod vodstvom Atatürka in jugoslovanskih narodov pod vodstvom maršala Tita za svobodo in neodvisnost, kar še bolj zblizuje oba naroda, zlasti danes, ko preti obema nevarnost.

Zahrbtni metode italijanske diplomacije so raznovrstne in italijanska vlada si je poiskala novo. Bojazen, da bo Edenov prihod v Jugoslavijo pripomogel k temu, da se tržaško vprašanje reši po upravičenem jugoslovanskem predlogu, ji je narekovala, da sproži predlog plebiscita, ker je vedela, da ga ne bo Jugoslavija v današnjih političnih pogojih nikoli sprejela. S takim predlogom si misli Italija pripraviti propagandno rezervo tudi za prihodnje politične volitve, češ »Jugoslavija je kriva, da se tržaško vprašanje nikoli ne reši«. Taka parola naj bi po mišljenju italijanske demokrščanske vlade pospešila iredentistično dejavnost v Italiji (Lloyd George je na rapalski konferenci rekel, da je iredentizem za Italijane kruh), odvrnila Italijane od komentiranja nad mizernim notranjim položajem in omogočila znova zmagi klerskim zaostalim strujam.

Tako so začeli italijanski listi pisati, da je čimprej treba rešiti tržaško vprašanje na osnovi plebiscita in podpirati potrebo, da se De Gasperi, še preden gre Eden v Beograd, z njim temeljito porazgovori. S pomočjo tiska je ustvaril De Gasperi takšno ozračje, da se je v Strassburgu stvarno z Edenom sestal. Toda, kakšno razočaranje! Krogi okrog rimske vlade so bili gotovi, da bodo trajali razgovori najmanj dva dni in da bo De Gasperi Edena le prepričal; razgovor pa je trajal le dve uri. V teh dveh urah sta tudi povečevala, kar pomeni, da ni bil razgovor daljši od ene ure.

Vsem je postalo jasno, da ni De Gasperi ničesar dosegel. Toda italijanska javnost takšnega vtiisa ni smela dobiti.

Chigieva palača se je ponovno znašla. Vprašanje je, če se zaveda, da ji vsi ti manevri ne delajo prav nobeno čast. No, uredniki so dobili novo navodilo. Objasniti je treba, da sta se De Gasperi in Eden na neki način dogovorila in da bo Eden prisilil beograjsko vlado, da sprejme italijanski predlog. Kakor je znano ni Eden v Beogradu nikogar prisilil, niti je podprl — kakor vse kaže — italijanski predlog. Italijanska diplomacija je doživela vfujsko. Razumela je, da ji ne preostane drugo, kakor da zavzame defenzivno pozicijo. In tudi pri tem se tu pa tam odkriva slavna italijanska perfidnost. Listi pišejo te dni — po navodilih iz Rima — da Eden v svojem prizadevanju ni uspel. S tem mislijo reči, da je le Eden kriv.

Eden pa je na tiskovni konferenci na Bledu takole odgovoril prisotnim novinarjem v zvezi s tržaškim vprašanjem: »Bolje je, da o tem ne govorim. Saj me morate razumeti! Vsaka oseba bo razumela, da je mislil reči tole: »Saj veste, kako je tam. Tam je že itak smrad. Če bom kaj spregovoril, bo smrad še večji. Zaradi tega je bolje, da nič ne povem!«

Nedvomno pa je, da je po razgovorih z jugoslovanskimi voditelji Eden razumel, kdo ima prav in ugotovil, da jugoslovanski narodi ne bodo dovolili, da se tržaško vprašanje reši proti njihovim upravičenim interesom.



Kot »slavno italijansko zmago pri Caporettu« leta 1917 in »herojsko zavajevanje Viča pri Ljubljani« leta 1941 bo tudi »junaki« podviga na Mangart, ko so »junakova« ukradli spominsko knjigo, italijanska zgodovina še dolgo opevala

# AVSTRIJSKA MANJŠINA V ITALIJI

Avstrijska narodnostna manjšina v Italiji živi v južni Tirolski, južno od prelaza Brennerja, ki nosi sedaj italijansko ime Alto Adige. Ta predel je do konca prve svetovne vojne pripadal Avstriji. Nikdar prej ni pripadal Italiji, a leta 1927 je bila ta pokrajina spremenjena v provinco Bolzano. Po drugi svetovni vojni tvorita provinco Bolzano in Trento skupno oblast Trentino—Alto Adige, ki ima od leta 1948 avtonomijo. To pa skoraj samo na papirju.

Avstrijska manjšina v Južni Tirolski predstavlja kompaktno naseljeno prebivalstvo, ki je zemljepisno povezano s svojo etnično celino v Avstriji. Prav zaradi oslona na matično zemljo bi bila ta manjšina lahko most prijateljstva med dvema sosednjima državama, če bi le obstajala med njima dobra volja za sodelovanje. Toda Italija je pokazala tudi do avstrijske narodnostne manjšine podobno iredentistično stališče, kakor ga kaže do naše narodnostne manjšine v svojih mejah.

To vprašanje sicer ni predmet javnih diskusij, vendar je vzrok stalnega prikrita nezadovoljstva, ki ga ne more skriti niti umerjeni ton avstrijskega tiska, iz katerega smo pobrali večino podatkov za tale članek. Po drugi strani kažejo predvsem napadi podočeljskega italijanskega iredentističnega tiska, da bi Italijani hoteli uničiti še tisto malo svobode, kolikor jo je dobila avstrijska manjšina z mirovno pogodbo.

Po zmagi nad fašizmom so vsi sosedje Italije zahtevali priključitev svojih manjšin v Italiji k matični zemlji, pa je to storila tudi Avstrija. Z namenom, da bi zmanjšali pomen upravičenih jugoslovanskih zahtev, in da bi sploh omejili reševanje manj-

šinskih vprašanj v Italiji na eno samo, to je jugoslovansko, so zavestniki svetovali ostalim državam, med njimi Avstriji, naj se odrečejo svojim zemeljskim zahtevam in se zadovoljijo s separatnim manjšinskim sporazumom, ki je bil vključen v mirovno pogodbo kot dodatek. Tako je prišlo petega septembra 1946 do podpisa sporazuma med Avstrijo in Italijo.

Z njim je ostalo pod Italijo prebivalstvo pokrajine, ki šteje 334.000 prebivalcev, od katerih je velika večina Avstrijcev. Vse popise na tem področju so po prvi svetovni vojni izvajale italijanske oblasti, ki so znane po svoji pristranosti, vendar je celo po teh popisih razvidno, da leta 1920 ni bilo več kot 10 odstotkov prebivalstva v tej pokrajini italijanskega. Še pri štetju lanskega leta je bilo od 334 tisoč prebivalcev okrog 180 tisoč Avstrijcev. Nazadovanje števila Južnih Tirolcev pa je treba pripisati v prvi vrsti preselitvi okrog 80 tisoč Južnih Tirolcev v Avstrijo, kar je bilo izvršeno na podlagi sporazuma med Hitlerjevo Nemčijo in Mussolinijevo Italijo v letih 1939 do 1943. Ti preseljenici se vračajo zelo počasi in sicer deloma iz ovir, ki jih jim postavlja italijanska vlada, deloma pa iz gospodarskih razlogov, ker so njihovi izgledi za zaposlitev minimalni, kajti delo dobivajo v prvi vrsti Italijani, ki jih oblasti dovajajo iz raznih krajev Italije. Nasilno umetno večanje števila italijanskega prebivalstva v Južni Tirolski je razvidno predvsem iz statistike, ki ugotavlja, da se je italijansko prebivalstvo v tej pokrajini pomnožilo v zadnjih štiridesetih letih za več kot 91 tisoč ljudi. Po drugi strani so znani številni primeri premiščanja Tirolcev v druge kraje

Italije, predvsem v južne predele. Za nas ni nič novega dejstvo, da so Italijani sistematično vodili tako denacionalizatorsko politiko v vseh predelih z narodnostnimi manjšinami, da bi umetno spremenili sliko etničnega sestava teh predelov. Poleg nasilne kolonizatorske politike so se Italijani posluževali tudi raznih gospodarskih ukrepov. Z načrtno gradnjo industrije okrog mest Boen in Meran so italijanski kolonizatorji utemljili dovajanje italijanske delovne sile. Poleg tega je z velikimi hidroelektričnimi objekti ta predel gospodarsko navezan na industrijo Sev. Italije, kar je bil glavni argument, da je ta avstrijska pokrajina ostala pod Italijo. Dan je bil tudi že predlog, da bi nova italijanska industrijska podjetja v tej pokrajini bila razrešena plačevanja davkov za deset let. Italijanski listi so okrepili kampanjo za industrializacijo te pokrajine in za priseljevanje italijanske delovne sile, čeprav lokalno prebivalstvo protestira v krajevnem tisku in preko svojih predstavnikov v rimskem parlamentu.

Po drugi strani še danes niso popolnoma izvedeni sklepi mirovne pogodbe. Sploh pa je avtonomija za pokrajino Bolzano in Trento imela za cilj samo ustvaritev italijanske večine v pokrajinskem svetu, čigar predsednik je vedno Italijan. Tudi razdelitev kompetenc v drugih organih je organizirana tako, da je italijanska vlada vedno obdržala za sebe končno besedo. Nekaj bolje je s šolstvom in uporabo nacionalnega jezika, posebno po podpisu kulturnega sporazuma med Avstrijo in Italijo 14. marca letos. Vendar vrše šole svoje nacionalno funkcijo samo, v kolikor so na razpolago učitelji, ki znajo dovolj nemški jezik. Vse šole pa so

# Daite Slovincem v Trstu višjo industrijsko šolo

Ze vsa povojna leta se tržaki Slovinci borijo, da bi si izvojevali višjo industrijsko šolo za svoje otroke. Poudarjajo, borijo, ker je ta osnovna pravica naroda po svojih šolah postala za Slovence v Trstu trda borba zaradi nerazumevanja anglo-ameriških vojaških oblasti in predvsem zaradi nasprotovanja vsakega razvoja slovenskega šolstva v Trstu od italijanskih iredentističnih šolskih upraviteljev, katerim sta poverjeno nadzorstvo in uprava tudi slovenskih šol.

Tudi ob letošnjem šolskem letu si slovenski starši, katerih otroci so dokončali nižjo industrijsko strokovno šolo prizadevajo, da bi njihovi otroci lahko pristopili prag višje šole in se tako tehnično usposobili z višjo tehnično šolsko izobrazbo.

Trst ima poleg pristanišča in trgovine, tudi dobro razvito industrijo. To nam pričajo tadjedelnice v Trstu in Miljah, plavži v Skednju, velike čistilnice petroleja, Tovarna strojev S. Andreja ter nad pet tisoč manjših obratov v mestu. V teh tovarnah in obratih je na tisoče in tisoče slovenskih delavcev. Danes delo v tovarnah zahteva določeno »tehnično šolsko izobrazbo, zahteva strokovnjake, katere se dobi samo z študijem na višjih industrijskih šolah tipa »Alessandro Volta«, kakor jo imajo tržaki Italijani. Da imajo tržaki Slovinci nujno potrebo po višji industrijski šoli, nam dokazuje visoko število slovenskih dijakov v nižji industrijski šoli v Rečjanu in v sporednicah na Opčinah in v Nabrežini, kjer je skupno 400 dijakov. Vsi ti slovenski dijaki nimajo po svojem štirinajstem letu nobenih možnosti nadaljevati študij na višji šoli. Če hočejo nadaljevati študij, se morajo vpisati v italijansko šolo in tako nadaljevati svojo izobrazbo v potujočevalnici.

Koliko je slovenskih staršev, ki bi radevolje posredovali svojim otrokom višjo tehnično izobrazbo v slovenski šoli. Kolkor je slovenskih dijakov, ki bi se z uspehom lahko usposobili za visoko kvalificirane strokovnjake na svoji slovenski šoli, če bi taka šola v Trstu obstajala. Tržaki Slovinci so v večini delavsko-kmečki živelj in je zato nujno, da se njihovi otroci lahko svobodno šolajo na slovenskih šolah v posebnih tehničnih strokah, da lahko jutri postanejo to, kar je danes dana možnost samo Italijanom. Zakaj morajo slovenski otroci po štirinajstem letu zapustiti študij, ali pa se vpisati v italijansko šolo, ko

je vsako šolsko leto na razpolago dovoljno število prijav za ustanovitev slovenske višje industrijske šole? Mar nimajo slovenski dijaki isto pravico do izobrazbe v svojem materinem jeziku, kot jo imajo Italijanski? Po sedmih letih končane vojne, bi ne bilo treba postavljati takih vprašanj, če bi se oblasti zavedale svojih dolžnosti in če bi spoštovale našo narodnostno enakopravnost. Zato tudi ob novem šolskem letu tržaki Slovinci zahtevajo pravico do svojih slovenskih šol in predvsem do višje industrijske šole.

## KRIZA V KPF

Protikominformistični levičarski list »France Tireur« poroča danes, da bodo voditelji francoske kominformistične partije v kratkem odpotovali v Rusijo, kjer se bodo posvetovali s Thorezom o tem, kaj je storiti s Andrejem Mantyem in Charlesom Tillonom. List pravi tudi, da je član CK KPF Alfred Costes že večeraj z letalom odpotoval v Moskvo, medtem ko je Thorezova žena Janette Vermeersch odšla v Varšavo.

## MONTGOMERY V ANKARI

Maršal Montgomery je prišel danes v Ankaru po osemdnevnem obisku v turških mejnih področjih z Bolganijo in ZSSR. Verjetno se bo Montgomery pred odhodom iz Turčije sestal z jugoslovansko vojaško delegacijo, ki je danes prispela v Ankaru.

## EDENOVIM RAZGOVORI Z AVSTRIJSKIMI DRŽAVNIKI

Angleški zunanji minister Eden je začel drugi dan svojega obiska na Dunaju z dolgim razgovorom z angleškim veleposlanikom Sirom Haroldom Caccio in z njegovimi sodelavci.

Kasneje je imel angleški zunanji minister sestanek z avstrijskim kanclerjem Figlom, podkanclerjem Schaerfom in z zunanjim ministrom Gruberjem. Po sestanku je bilo izdano uradno poročilo, ki pravi, da so bili Eden in člani avstrijske vlade »popolnoma enakega mnenja, kar se tiče njihovih naporov, da se doseže sklenitev pogodbe, ki bi zagotovila Avstriji svobodo in neodvisnost«.

pod absolutnim nadzorstvom italijanskih šolskih nadzornikov in funkcionarjev oddelka za obmejne šole v italijanskem prosvetnem ministrstvu. Uporaba nemškega jezika je uradno dovoljena, toda po Statutu je za uradni jezik proglašen italijanski, ker Italijani tolmačijo, češ da je treba v uradnih aktih uporabljati samo italijanski jezik.

Po vseh takih in še številnih drugih podobnih mahinacijah in potvorbah klavzul mirovne pogodbe, je lahko razumeti nezadovoljstvo lokalnega prebivalstva in pogoste interpelacije avstrijskih predstavnikov v rimskem parlamentu. Kolkor to pomena, vemo Slovinci sami iz izkušnje naše manjšine v Italiji. Nekaj pa bi se lahko naučili od južnih Tirolcev. Borba za ohranitev nacionalne samostojnosti in kulturne skupnosti je privedla med Tirolci do vedno večje povezanosti. Med njimi je zelo malo strankarskih razlik in vsi italijanski poizkusi za razbitje te nacionalne enotnosti niso uspeli. Tako je najmočnejša stranka, Južno-tirolska narodna stranka na letošnjih občinskih volitvah dobila 76 odstotkov vseh oddanih glasov. Zanj je glasovalo nad 94 tisoč volilcev, za vse italijanske liste pa komaj 30 tisoč.

Avstrijska vlada se zaveda, da položaj avstrijske narodnostne manjšine v Italiji ni ugoden, vendar poizkuša preprečiti večje nezadovoljstvo avstrijske javnosti, ker bi to lahko poslabšalo odnose, ki jih Avstrija poizkuša obdržati z Italijo. Toda Avstrije se niso odrekli Južne Tirolske in po pisanju lista »Oesterreichische Furche«, so postavili zahtevo, da bi vprašanje južne Tirolske rešili istočasno, kot druga se neresena vprašanja italijanske mirovne pogodbe, med njimi vprašanje Trsta.



# Mestne partijske konference v Kopru, Izoli in Piranu

Po vsestranskih pripravah so v nedeljo sklicali mestne partijske konference v Kopru, Izoli in Piranu.

V prostorih hotela »Triglava« v Kopru se je zbralo 140 delegatov iz Kopra, ki so jih izvolili v osnovnih partijskih organizacijah. Konferenci je prisostvovalo tudi nad 50 gostov nečlanov partije, zastopnik JLA in predsednik okrajnega Gospodarskega sveta tov. Markič.

Konferenco je otvoril sekretar mestnega komiteja tov. Benussi. Po izvolitvi delovnega predsedstva je tov. Karlo Prion v svojem referatu razložil razne probleme svetovne politike in podal poročilo o delu osnovnih partijskih organizacij v tem letu. Med drugim je poudaril, kako vsa italijanska reakcija s kominformisti vred blati in kleveta Jugoslavijo in našo ceno, da je pri nas teror in da preganjamo Italijane. Vsi pa dobro vemo, da so ravno pri nas Italijani, kakor vse narodnostne manjšine, enakopravni z vsemi ostalimi, česar pa ne moremo trditi o Slovencih v Italiji. Nadalje je tov. Prion poudaril, kako se Partija trudi in stremi, da usposobi delavske svete za upravljanje podjetij in ustanov.

Po referatu se je razvila zelo živahna diskusija. Tov. Markič, predsednik Gospodarskega sveta, je med drugim poudaril, da mora član Partije dokazati svojo predanost in za-

## REPERTOAR LJUDSKEGA GLEDALIŠČA V KOPRU ZA SEZONO 1952/53

Ljudsko gledališče v Kopru bo v sezoni 1952/53 uprizorilo naslednja dela: Nikolaj Gogolj: Zemitev, Franc Cankar: Dokler bo reka tekla, Charles Dickens: Cvrček za pečko, Mira Pucova: Operacija, Molière: Šola za moške in Radovan Gobec: V bratskem objemu.

## ARHEOLOŠKA RAZISKAVANJA PRI KRKAVAH

V koprskem okraju se že deset dni mudi arheološka skupina, ki jo vodi geolog in asistent arheološkega oddelka ljubljanskega narodnega muzeja prof. Šribar. Doslej je arheološka skupina ugotovila več staroslovanskih najdišč pri Svetem Antonu, Serminih, Tinjanu, Podpeči, Črnem Kalu. Te dni bodo začeli z raziskovanjem pri Krkavah. Ekipa pripravlja tudi zemljevid staroslovanskih najdišč. Pri delu ji pomaga tudi vojaška ekipa, ki jo je na željo zgodovinskega društva v pomoč raziskovalcem dodelila Vojska uprava Jugoslovanske ljudske armade.

## DVA UTOPLJENCA V MORJU

V ponedeljek zjutraj so organi NZ našli ob obali v koprskem kopaljšču dve popolni moški obleki, ki sta tam ležali že več ur. O lastnikih ni bilo sledu. Pri pregledu so našli v eni izmed oblek dokumente, ki so se glasili na ime Ardesse Nello iz Zadincev pri Poreču, v drugi obleki pa niso našli nikakršnih dokumentov. Sodijo, da se je lastnikoma oblek pripetila pri kopanju nesreča. Vsi dosegani poskusi, da bi ugotovili kakršnokoli sled na morju so bili brezuspešni.

## MAREZIGE

Na seji občinskega LO Marezige so med drugim razpravljali tudi o razdelitvi vsote 1 milijona dinarjev, ki jo je dodelil okrajni ljudski odbor za popravilo občinskih cest ter za obnovo in popravilo mostov. Največji znesek so dodelili za popravilo treh mostov čez Dragonjo, in sicer 300.000 din. Večino denarja so namenili za nabavo materiala, dolžnost prebivalstvom pa je, da čim bolj ekonomsko izkoristijo dodeljene zneske.

Na seji so občinski tudi sklenili, da se uvede prispevek na žganjekuho v višini 2 din od kilograma tropin. Ta prispevek bo služil občinskemu LO za knjižne izdatke za komunalne potrebe. K. C.

## VANGANEL

Po kratkem premoru so v Vanganelu spet začeli z deli na Zadržnem domu. Te dni dovažajo vse potrebne material za dokončanje tega važnega kulturnega centra na vasi. Vaščani pomagajo tudi s prostovoljnimi deli in kopljejo gramoz v bližnjem potoku. S tem hkrati čistijo tudi ta potok, ki jim je ob deževju naplavljal dolino.

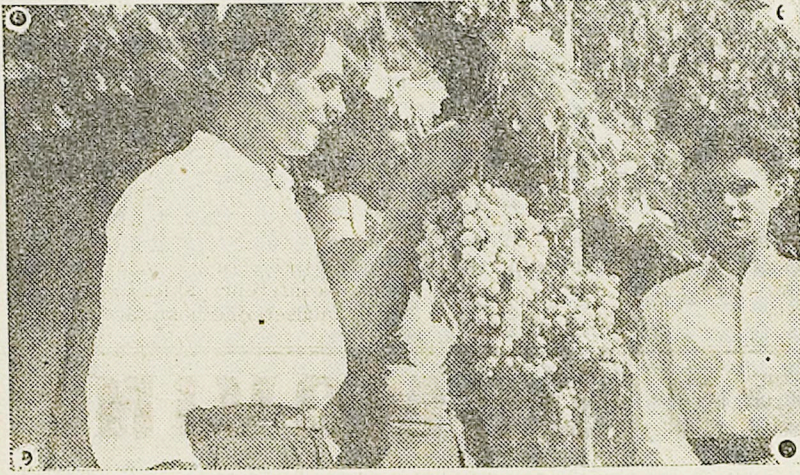
vest z neprestanim delom med množicami. Stremeti moramo za tem, da izboljšamo naše gospodarstvo in da se družbeni plan ne samo izpolni, ampak celo preseže.

O pomenu ideološke vzgoje članov Partije in ljudskih množic je govoril tov. Mario Abram. V diskusijo sta posegla tudi Italijana, nečlana Partije, Giuseppe Borisi in Pietro Mazucato.

Ob zaključku konference so delegati sprejeli vrsto sklepov za nadaljnje delo in poslali pozdravni brzojavki maršalu Titu in CK KPS.

Prav tako je bila v nedeljo mestna partijska konferenca v Izoli, kjer je podal izčrpano politično poročilo sekretar mestnega komiteja tov. Dolenc. Po referatu se je razvila diskusija, zlasti o pozitivni dela mladinske organizacije in o odnosu do zaposlenih žena. Delegati so poudarili tudi pomen vzgoje članov Partije in usposabljanja delavskih svetov za upravljanje. Ob zaključku konference so izvolili nov mestni komitej.

III. mestne partijske konference v Piranu se je udeležila velika večina članov Partije in okrog 80 povabljenih gostov iz raznih ustanov in podjetij. Poročilo o delu od II. partijske konference je podal sekretar MK Tomazin Plinio. Referent je obravnaval politične in gospodarske probleme, o katerih so člani in nečlani Partije živo diskutirali. Izvolili so nov mestni komitej z 11 člani.



Trgatev v Istri

## ZAKLJUČEK SEZONE V PIRANSKIH SOLINAH

Konec preteklega tedna so piranski solarni zaradi nestalnega vremena zaključili solno kampanjo. V normalni letini bi lahko ožlela sol še nekaj tednov, tako pa jim stalno deževje in hladno vreme onemogoča uspešno delo. Kljub raznim nezdodam, kakor na primer letošnja poplava solin, ko je zaradi neurja voda podrla nasipe in odnesla skoraj 1000 ton soli in pokvarila nekaj naprav in kljub slabemu vremenu ob koncu sezone, so solarni visoko presegli svoj letni plan, ker je bilo med glavno sezono vreme zelo naklonjeno in ker so uvedli nov način dela.

## 2. OKTOBER — OBČINSKI PRAZNIK V DEKANIH

Občinski ljudski odbor v Dekanilih je na zadnji seji sklenil proglasiti 2. oktober za občinski praznik. Kmalu bo minilo 9 let, odkar so slovenske vasi sedanje dekanske občine doživele dan pokolja naših bratov in sester ter požiga slovenskih domov. Nemci so s pomočjo fašistov in domačih izdajalcev planili kot volkovi po vasih ter požigali in pobijali, kar jim je prišlo pod roko. Samo v Čezarjih je ta dan žrtvalo svoja življenja 14 mladih bratov in sester, pri Sv. Antonu pa 13. Ljudje so se zbegani skrivali po gozdovih in potokih, živina je tulila po vasih brez gospodarja. Težko bi bilo popisati vse grozote, ki jih je ljudstvo doživelo ta dan.

Naši ljudje hranijo v svojih srcih spomin na ta dan in se zavedajo kako težke so bile žrtve, ki so jih dali za dosego svobode. Ob deveti obletnici fašističnega zločina bodo vse vasi dekanske občine s komemoracijami proslavile občinski praznik in se še bolj kot druga leta obdružile spomenu padlih tovarišev in tovarišic.

V. T.

## FLEGI

Tudi Flezanom je pretekli teden zasvetila električna luč. Flegi so majhno naselje, ki ima nekaj nad 10 družin, ob reki Dragonji med Pcmjanom in Laborom. S tega je razvidno, kako si ljudska oblast prizadeva, da bi napeljala električno razsvetljavo v vsako hišo našega delovnega človeka. Flezani tako pravijo: »Ker smo se zanimali, smo tudi dobili«. Saj so sami z udarniškim delom opravili vsa dela. Izkopali so jame, pripeljali drogeve in pomagali pri vseh drugih delih za napeljavo.

V ta namen so preteklo nedeljo organizirali veselico. Pravijo, da si morajo narediti še pot, zakar so tudi sami pripravljali veliko pomagala, po tem pa da bodo kakor v Kopru na trgu.

## Izvozni in uvozni promet koprskega okraja

Po podatkih okrajnega statističnega urada v Kopru so letos do konca avgusta izvozili iz koprskega okraja na tuja tržišča za 358 milijonov deviznih dinarjev raznega blaga, medtem ko je znašal uvoz iz teh tržišč v istem času 227 milijon deviznih dinarjev.

Največ blaga, in sicer 83,5%, so izvozili v Trst, ostalo pa v Avstrijo in v Zahodno Nemčijo. Tudi pri uvozu je na prvem mestu Trst s 75,5%, večje količine blaga pa so izvozili v koprski okraj še iz Zahadne Nemčije, Združenih držav Amerike in iz Avstrije.

## IS KRASA

## TD PARTIZAN V SEZANI IMA 180 ČLANOV

V Sezani so pred kratkim ustanovili telesnovzgojno društvo »Partizan«, v katerega se je vključilo 180 članov. Deset članov je že dokončalo vaditeljski tečaj. Samo društvo pa je organiziralo tečaj za orodno telovadbo. Ker društvo še nima svojih prostorov, so pred kratkim sklenili, da bodo začeli graditi svoj telovadni dom. Zagotovljena jim je že denarna pomoč. Del gradbenega materiala bodo prispevala razna podjetja, opeko pa bodo dobili od nekaterih starih zgradb. Večino nestrokovnih del bodo opravili člani s prostovoljnimi delom ob pomoči članov fronte. Telovadci že tudi pripravljajo telovadno akademijo, ki bo še to jesen v Sezani, nastopiti pa mislijo tudi po drugih krajih sezanskega okraja.

## LJUDSKA UNIVERZA JE ZAČELA Z DELOM V NOVI SEZONI

Ljudska univerza okraja Sezana je začela novo sezono. V torek zvečer je v sezanski kinodvorani profesor Zadnik pripravil hvalečnim poslušalcem predavanje: »O nastanku in razvoju religije«. Tudi letos bodo predavatelji posamezne teme posredovali na predavanjih po večjih občinskih centrih okraja. Pomembna vloga, ki jo ima Ljudska univerza v splošnem ljudskem izobraževanju, postaja vedno bolj vidna in je od lanskega leta vidno napredovala.

Ljudska univerza v Sezani si je tudi letos že zagotovila primeren krog stalnih predavateljev, ki bodo svoje obširno znanje posredovali znanja željnemu prebivalstvu vsega sezanskega okraja.

# Od Triglava

## STRŽASKEGA

## Nove namestitve importiranim elementov

Glavno ravnanstvo Zavoda za socialno zavarovanje v Rimu, pod katero spada tudi Zavod za socialno zavarovanje v Trstu, je sklenilo premestiti ravnatelja tržaškega sedeža Zavoda v Lecce v Južno Italijo. Na njegovo mesto so imenovali dosedanjšega ravnatelja sedeža Zavoda za socialno zavarovanje v Vercelli Placereanija. Tudi mesto namestnika ravnatelja tržaškega sedeža bo zasedel neki Azzoni, ki bo ravno tako prišel iz Italije.

Zvedelo se je, da je bil Placereanij, ki je bil imenovan za ravnatelja Zavoda za socialno zavarovanje v Trst, takoj po vojni kaznovan s štiriletno suspenzijo iz službe zaradi fašistične preteklosti.

V tržaških protifašističnih in protikomunističnih krogih, kakor tudi med osebje Zavoda v Trstu so mnenja, da hočejo rimski birokrati ponovno fašistizirati tržaško delavsko ustanovo in se sprašujejo, kdaj bo Italija končala z vmešavanjem v vprašanja tržaških ustanov, ki so bile nasilno in proti določbam mirovne pogodbe priključene Rimu. Obenem pa se zahteva, da Zavezniška vojska uprava prepreči vsako nadaljnjo odstranjevanje tržaških funkcionarjev iz tržaških ustanov in namestitev v Trstu importiranih elementov.

Občinski Kemični laboratorij v Trstu, ki nadzoruje izdelavo kruha, je v mesecu avgustu ugotovil, da 40% od vseh dvignjenih vzorcev kruha ne odgovarja zakonskim higienskim predpisom izdelave kruha. V kruhu so našli predvsem preveč vode, kar dela kruh neprebavljiv. Toda vse pozitivno delo tega laboratorija bo zaman, dokler se bodo oblasti omejile samo na doseganje nizke globe kršiteljem zakonskih predpisov in ne bodo prevzele ostrejših ukrepov v obrambo potrošnikov.

Vodstvo kominformističnih sindikatov je poslalo novemu ravnatelju za civilne zadeve, italijanskemu emisarju Vitelliju pismo, v katerem zahteva naj razširi tudi na Trst italijanski zakon o preiskovalnih komisijah glede brezposelnosti. Kakšno je delo te komisije v Italiji nam dokazuje dejstvo, da brezposelnost stalno raste in da se delajo italijanskemu delavstvu vedno nove krivice.

Toda zahtevati od Vitellija, ki ne predstavlja nobene zakonodajne oblasti v Trstu, naj razširi italijanske zakone na Trst, pomeni vsiljevati prebivalstvu priznanje Italiji zakonodajne oblasti. Kominformistično vodstvo dobro ve, da je Vitelli podrejen funkcionar generala Wintertona in da vsa zakonodajna oblast pripada izključno Zavezniški vojski upravi.

## IZ SLOVENSKE BENEČIJE

V Beneški Sloveniji se je tudi začelo šolsko leto. Slovenci tu vsako leto pričakujejo, da bodo po vaseh odprli slovenske osnovne šole, toda doslej je bilo vse pričakovanje zaman. Otroci beneških Slovencev, ki govore od rojstva slovensko, bodo morali zahajati zopet v potujčevalnico - v italijansko šolo, kjer je večina učitelstva protislovensko usmenjena. Starši bi radi poslali svoje otroke v slovenske srednje šole v Gorici, kjer bi se učili v svojem materinem jeziku, toda to je vezano z določnimi stroški, ki jih ne zmore vsak beneški kmet. Tu vlada revščina in brezposelnost, mnoge družine nimajo nitiza vsakdanji kruh. Zato bi bilo še posebno rujno, da bi italijanske oblasti prenehale z raznarodovanjem in dale slovenski Benečiji šole, kjer bi se otroci učili v materinem jeziku.

Pred okrajnim sodiščem v Trstu je sedanji devinsko-nabrežinski župan Josip Terčon v torek preklical tožbo proti nabrežinskemu kominformističnemu veljaku in sedanjemu občinskemu svetovalcu Abdonu Vižentinu. Za razpravo je med prebivalstvom vladalo veliko zanimanje, ker je župan celo na predzadnji občinski seji izjavil, da ne bo za nobeno ceno umaknil tožbe proti Vižentinu.

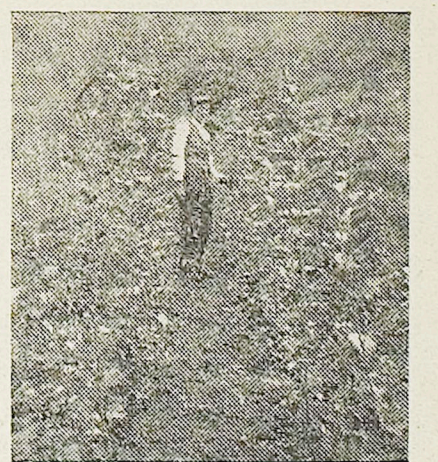
Do tožbe je prišlo zaradi izjav, ki jih je dal Vižentin na tržaškem radiu ob nekem volilnem govoru med pomladansko volilno kampanjo, ko je dejal, da je Josip Terčon, svetovalec Agnelettove Slovenske-demokratske zveze v tedanji občinski upravi, nabavil občini za 6 milijonov lir blaga in da je pri tej nabavi zaslužil dva in pol milijona lir. To svojo trditve je Vižentin ponovil na nekem javnem zborovanju med volilno kampanjo in dodal, da ima v rokah dokaz, da je sedanji župan Josip Terčon zaslužil na račun prejšnje občinske uprave nad 5 milijonov lir.

Občani so pričakovali, da bo sodišče razočrilo ali so Vižentinove obtožbe proti županu resnične ali ne. Pričakovali so tudi, da bo pravica segla globlje v zadevo tako visokega dobička na račun javnih občinskih financ, ali pa, da bo kaznovala obrekovalca. Toda »bratstvo« in »priateljstvo« med Agnelettovo SDZ in kominformisti v Nabrežini sta »narekovala« županu in kominformističnemu veljaku, da afero prikrijeta javnosti in predvsem svojim občanom, ki so direktno zainteresirani zaradi potrošenega denarja županstva. Kljub in ponovnemu preklicu tožbe ostane še vedno odprto vprašanje, koliko je resnice, da se je sedanji župan Terčon okoristil za toliko milijonov lir na škodo občine, kot je izjavil Vižentin, ki je bil v prejšnji občinski upravi referent za javna dela.

## Iz Goriške v Italiji

V Gorici so pred kratkim praznovali 50 letnico ustanovitve akademskega društva »Adrijak«. Društvo so ustanovili leta 1902, njegov glavni cilj pa je bil vzgajati slovensko visokošolsko mladino v pravičnem socialnem in narodnem duhu ter širiti med slovenskim ljudstvom izobrazbo. Na osnovi tega programa so v Gorici in na deželi ustanovili številne knjižnice in čitalnice. Največjo pozornost je društvo posvečalo narodnostno ogroženim krajevom Sovodnjam, Krminu, Gradiškem Neblu in Dolenjemu. Leta 1911 so na pobudo društva ustanovili v Gorici slovensko Ljudsko univerzo.

Po prvi svetovni vojni, l. 1921 so društvo »Adrijak« obnovili in je ponovno začelo svoje plodno delo. Društvo je bilo tesno povezano z »Balkanom« v Trstu in »Prosvetok« v Idriji ter je do leta 1927, dokler ga niso italijanski fašisti razpustili, odločno kljubovalo italijanskemu preganjanju. Iz tega društva je izšla vrsta slovenskih izobražencev na Goriškem, ki še danes delajo v občo slovensko korist med zamejskimi Slovenci.



Zadržna drevenica v Otaležu pri Cerknem



# do Jadrana

## Odpravljanje posledic zadnje zime na Tolminskem

Vsečemu od nas je ostala še močno v spominu minula zima, ki je predvsem prizadela Tolminsko, ko so se trgali ogromni plazovi in gmelji v doline ter odnašali s seboj gozdove, skale, poslopja, živali in celo ljudi. Vse rane bi bile mnogo bolj občutne, če ne bi ljudje po vsej naši domovini priskočili Tolmincem na pomoč. Za zbiranje in razdeljevanje pomoči so ustanovili v Tolminu okrajno komisijo, ki je že veliko naredila in tolmačila ljudstvu način razdeljevanja pomoči. Ker pa se še dobijo posamezniki, ki niso dovolj poučeni, kako se ta pomoč razdeljuje, kar je tudi razvidno iz dopisa, ki je bil objavljen 10. 7. 52 v »Ljubljanskem dnevniku.« »Po sledih zimske ka-

brezobrestna posojila, ki so se jih povsod drugod posluževali, razen na Tolminskem, ker so prizadeti v mnogih primerih bolj verjeli glasovom nergačev, kot pa pomoči države.

Tako je komisija dodelila za obnovo Borjane okrog 25 milijonov dinarjev ne pa 35 kot smo prvotno pomotoma poročali. Ta vsota sicer ne zadošča za dokončno dograditev, in bodo morali poleg zavarovalnice pomagati tudi prizadeti predvsem z lesom in delom. To pa nekaterim Borjančanom ne gre v glavo in hočejo imeti celo plačano delo pri obnovi lastnih domov.

Za obnovo osnovnih šol, gimnazij, dijaških domov, socialno zdravstvenih ustanov, močno poškodova-

Taka je torej slika razdeljevanja pomoči in reševanja razmer, katere nam je pustila minula vojna. Toda tudi pri razdeljevanju te pomoči so se našli nekateri špekulanti, ki so računali, da bodo s prekrizanimi rokami in s pomočjo, ki so si jo drugi ljudje odtrgali od ust, ustvarili celo še kaj boljšega kot so imeli prej, pa čeprav so jim plazovi naredili malo škode ali pa nič. Toda večina ponesrečencev so skromni ljudje, ki so razumeli pomoč, ki so jim dali jugoslovanski delovni ljudje in so za to pomoč hvaležni.

Ro-ja

### TRENTA

V Trenti je pred kratkim umrl Anton Tožbar, sin pokojnega Tožbarja »Medvedarja«, ki mu je zadnji trentarski medved odgriznil spodnjo čeljust (24. IV. 1871) Anton Tožbar, ki je umrl v starosti 78 let, je bil znan kot gonski vodnik, lovski čuvaj in stezosledec. Spremljal je jevišne gonske vzpenjalce in mnogo pripomogel k razvoju alpinizma v teh krajih. Naj mu bo lahka zemlja pod Triglavom!

## Okrajni mladinski seminar v Zatolminu

V soboto se je končal v Zatolminu ob zelo dobri udeležbi 10 dnevni mladinski seminar skoraj vseh mladinskih voditeljev tolminskega okraja ter članov občinskih komitejev LMS. Seminar je organiziral okrajni komite LMS, z namenom, da vodeči mladinski kader osvoji osnovno znanje, ki je potrebno za vodenje mladine v mestu in na vasi, na šolah in v podjetjih. Celoten program seminarja so priredili v tem smislu.

Za uspešno izvedbo programa, zlasti pa za zagotovitev kvalitetnih predavanj, je okrajni odbor LMS povabil tudi republiške mladinske in partijske voditelje. Vest o tem je vzbudila mnogo zanimanja med mladino in so se predavanj udeležili tudi nekateri mladinci kot izredni poslušalji.

O -N

## S POSTOJNSKEGA

### PEDAGOGI IZ ZAP. NEMCIJE V POSTOJINI

V sredo je obiskalo Postojnsko jamo 11 pedagogov - prosvetnih delavcev iz Zapadne Nemčije. Z obiskom so bili zelo zadovoljni in niso mogli prehvaliti vsega, kar so v treh dneh doživeli pri nas. Zelo so bili navdušeni nad sprejemom in gostoljubnostjo, ki jo uživajo pri nas.

Na postojnskem kolodvoru so si ogledali tudi čakalnico za matere z otroki, o kateri so se izrazili zelo pohvalno, priznavajoč kako skrbi naša oblast za potujoče matere in otroke, česar pri njih ni. Spremljal jih je tovariš Zorn Jože, predsednik republiškega odbora društva učiteljev in profesorjev.

Gostje so nadaljevali pot v Opatico in dalje v Zagreb in Beograd.

### PROTESTNA ZBOROVANJA

Zaradi zločina, ki ga je storilo ameriško apelacijsko sodišče v Zah. Nemčiji nad Pireničnikom Ivanom, so bila v Postojni, Kosezah, 11. Bistrici, Cerkljani, Rakeku, Starem trgu in drugod protestna zborovanja.

Zborovanj se je udeležilo povsod mnogo ljudi posebno mater, ki so obsojale to dejanje in poslale protestno na OZN.

### GOSPODINJSKI TECAJ V BEGUNJAH

Organizacija AZZ v Begunjah je priredila tridnevni tečaj za vkuhanje sadja in sočivja. Iz Begunj in sosednjih vasi se je udeležilo tečaja 18 deklet.

Priporočamo, da bi bilo še več takih tečajev po naših vaseh, kajti naše bodoče gospodinjice bodo s pridom uporabljale to znanje, ki si ga pridobijo na ta način.

### KAJ SO SKLENILI NA OSNOVNI SOLI V TRNOVEM PRI ILIRSKI BISTRICI

Učiteljski zbor je na s voji prvi redni konferenci sklenil, da bodo imeli medsebojne hospitacije, da bo-

do imeli študij vsakih 14 dni; prirejali bodo pogoste roditeljske sestanke, na katerih bodo predavanaja o vzgoji otrok; pri vsaki učiteljski konferenci bodo poročali o problemih v posameznih razredih; vsi oni, ki še nimajo izpitov, jih bodo opravili v tem šol. letu in pripravili bodo pionirje za dva samostojna nastopa.

Pri delu jim želimo mnogo uspehov.

L.B.

## Z GORIŠKEGA

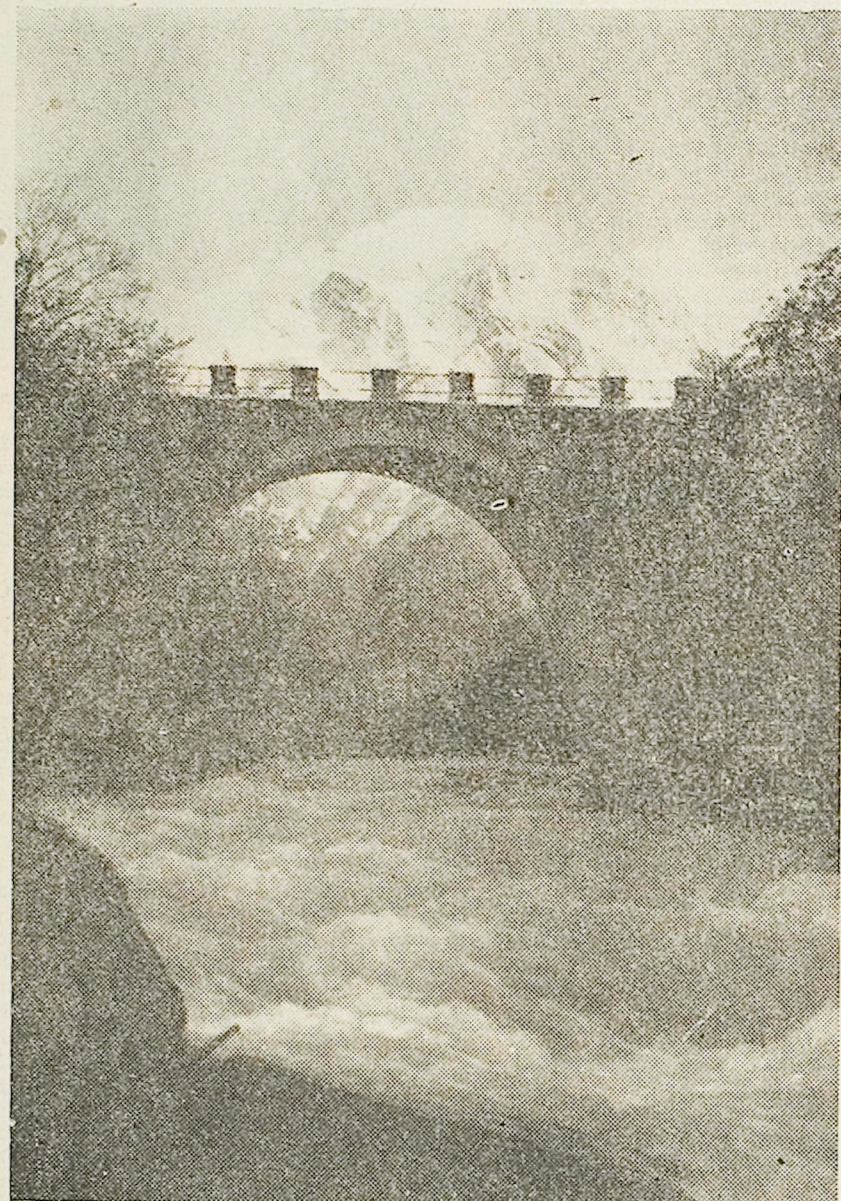
### PETLETNICA SEMPETRSKE GIMNAZIJE

Gimnazija v Sempetru pri Gorici je letos praznovala petletnico svojega obstoja. Za jubilej je bila pred kratkim izdana posebna brošura. V njej je podan zgoščen pregled, kako je ob pomanjkanju prostorov in učnih moči gimnazija nastajala in kako se je na svobodnih tleh krepko razvila v popolno gimnazijo. V petih letih je šlo skozi to gimnazijo 3.500 dijakov. Povprečno je poučevalo 22 učnih moči.

V kratkem poteku preteklosti je v brošuri opisana zgodovina šol v Gorici. Prve latinske šole je Gorica doživela leta 1625. leta. Kmečke šole ali trivialke so v letu 1777 začele polagoma uvajati slovenski jezik. Po šolah sta tedaj slovensčina in italijanščina služili le kot pripomoček nemščini. Leta 1848 je bila na gimnazijah uvedena slovensčina kot obvezen predmet. Prvo slovensko samostojno gimnazijo so dobili v Gorici Slovenci po težki borbi šele leta 1913. Leta 1914 je slovenska šolska statistika zabeležila v Gorici 708 srednješolcev.

V brošuri je tudi na kratko opisana zgodovina šol pod fašizmom in nemško okupacijo vse do osvoboditve.

Slovenska gimnazija v Sempetru pri Gorici se zdaj seli v obnovljene prostore v Novi Gorici. Tu bodo lahko pod ugodnejšimi pogoji vzgajali vrsto bodočih javnih delavcev, potrebnih Gorški.



Koritniški most s Koritnico (največji pritok Soče v zgornji soški dolini)

tastrafe na Tolminskem, smatram za potrebno, da o stvari obvestim javnost, zlasti pa tiste, ki so pomoč nudili.

Komisijo so postavili pred težko nalogo, kako dobljeno pomoč najučinkoviteje uporabiti, da se vsaj tremutno olajšajo težave. Bilo pa je težko delo, če upoštevamo, da so plazovi povzročili ogromno škodo, ki so jo ocenili na 1 milijardo 139.543.000 din. Vsa pomoč in prispevki pa so znašali komaj nekaj nad 180.000.000 dinarjev. V prvi vrsti je morala komisija upoštevati graditev novih stanovanjskih in gospodarskih poslopj ter popravila raznih šol in socialno-zdravstvenih ustanov. Upoštevati je bilo treba tudi poškodovane mostove, nasipe in ceste. Prav tako je bila potrebna vzpostavitev polkvarjenega električnega omrežja.

Dalje je stala komisija pred problemom ponovne osposobitve planin, ki so življenjsko važne za obstoj tolminskega kmeta. Ni pa mogla upoštevati vseh poškodovanih senikov, streh in drugih poslopj, ker ni bilo hiše na Tolminskem in menda tudi v vsej Sloveniji, ki ne bi trpela zaradi zime večje ali manjše škode. V tem primeru ne bi pomoč zadoščala niti za popravilo teh malih okvar. Za take potrebe pa je država priskočila na pomoč s tem, da je odprla posebna dolgoročna

no kinodvorano v Tolminu in kulturni dom v Kobaridu so dodelili skupni znesek 63.700.000 dinarjev. Za obnovo planšarskih objektov, to je za mlekarne, staje ter nekatere združne domove je komisija dodelila nad 42.000.000 dinarjev.

Tudi kreditov za obnovo planin se nekateri kmetje izogibljajo pod vplivom reakcije. Taki primeri so bili v Kofinu, Drežnici in delno v Zatolminu. Seveda, da se bodo v tem primeru porabili krediti za hitrejšo gradnjo združne mlekarne v Kobaridu, obnovo cest in mostov ter pokvarjenega električnega omrežja. Za vse te stvari so dodelili vsoto 46.500.000 dinarjev. Tudi za obnovo porušeni spomenikov je komisija dodelila 3.000.000 dinarjev. Med te spomenike spada bolnica »Franja«, tiskarna »Slovenija« in podobni spomeniki iz NOB, ki so jih poškodovali snežni plazovi. Za vse te postavke, ki smo jih do sedaj navedli, je bilo dodeljenih 178.850.000 dinarjev. Tu pa ni všteto vse tisto, kar so dobili ponesrečenci v materialu. Saj so nekatere vasi dobile tudi po več stotov koruze in drugih živil ter različna oblačila. Tistim kmetom pa, ki so jim plazovi odnesli živino, je komisija dodelila skoraj 300.000 dinarjev, da si nabavijo novo. Na osnovi prošnje pa je bila dana kmetom pomoč nad 2 milijona dinarjev, precej prošnje pa komisija še zdaj rešuje.

# PO DOMOVINI

(Maturitetna ekskurzija dijakov slovenskega učiteljskega v Portorožu)

Težko smo čakali, šteli mesece in dneve. Pred nami je bila maturo in potem, če se bomo srečno pririli skozi maturitetno rešeto, še drugo važno vprašanje: ali nam bosta Svet za prosveto v Kopru in Ministrstvo prosvete v Ljubljani odobrila tako veliko vsoto za naše potovanje? Bili so dnevi, polni pričakovanja in skrbi. V odmorih pred zemljepisno uro je bil zemljepis nenavadno zgodaj na svojem mestu. Kdo ve, kolikokrat smo ponovili imena mest, ki smo jih mislili obiskati: Ljubljana, Beograd, Djerdjap, Negotin, Zaječar, Niš, Skoplje, Bitolj, Ohridsko jezero, Peč, Cetinje, Budva, Kotor, Dubrovnik, Split, Plitvička jezera in Zagreb! Vendar, vse je šlo po sreči. Dočakali smo 4. avgust, dan, ko nas je brzovlak od Divače odpeljal proti Beogradu.

V kupežu, kjer se nas je stisnilo devet dijakov in profesor Černelc, je vladal velik živ-žav. Imeli smo polno vprašanj, odgovorov in načrtov. Zdaj smo peli, zdaj govorili in se prerivali ob oknu. Mimo nas je bežal Kras, Ljubljansko Barje in Ljubljana. Z nami je šumela Sava in nas spremljala vse do Beograda. Ob bregovih je bežal čudovit svet žitnih polj, posajen z redkimi topoli.

Beograd! Prvič v življenju so nas pozdravile njegove luči, prvič smo zagledali širok izliv Save v Donavo. »Tovariš profesor, kam gremo zdaj?« Seveda, najprej na zajtrk in potem na Avalo! Nov, udoben avtobus nas je že pričakoval. Posedli smo in odbrzeli po vijugasti cesti med nežnozelenim drevjem. Belo poslopje hotela, kjer smo izstopili, je bilo obdano s cvetjem. Krenili smo po širokih stopnicah do kamnite stavbe, ki je bila sestavljena iz velikih marmornatih kock, temne barve. Občudovali smo umetnino mojstra Meštroviča: osem žena v narodnih nošah — vsak kip je težak po 17 ton.

»To je spomenik Neznane junaka«, nam je pojasnil tovariš pro-

fesor. V notranjosti je bilo polno vencev, na katerih smo brali imena raznih držav — ki so se poklonile spominu Neznane junaka. Težko bi našli besede, da bi popisali vse lepote Beograda — Kalimegdana, Topčider, Titov Beli dvorec in še mnogo drugega!

Ko smo se peljali po Donavi, so se vtisom iz Beograda pridružili še novi. Tih šumenje vode in šuštenje topolov v vetru nas je pripravilo do tega, da smo zapeli nekaj slovenskih pesmi. Pristali smo v Prahovem, v našem najjužnejšem donavskem pristanišču (po naše v »deželni prahu«). In res, traktor, ki je nadomestoval pogbegli vlak, je bil ves bel, pa tudi nismo bili kmalu dosti na boljšem. Kakor smo krstili Prahovo za »deželno prahu«, tako smo tudi za Negotin kmalu poskrbeli primeren naziv: »Dežela paprike, čevapčičev in muh«. Pri večerji smo pokasljevali, kakor nadušni konji. Ljudje, ki so okoli nas s slastjo jedli lepo, rdečo papriko, so nas zasuženo pogledovali. Spomin na papriko nam je hitro pregnala

sentimentalna pesem, ki je prihajala od zunaj in so jo igrali cigani.

Pot nas je vodila nato čez Niš in Niško polje, ki je znano po velikih bitki med Srbi in Turki. Tu stoji tudi Cele-kula, velika piramida, v katero so Turki vžigali nad 800 glav poraženih Srbov. Ta grozna stavba naj bi bila opominjala srbsko ljudstvo, da čaka vsakogar, ki bi se dvignil proti Turkom, takšen konec. Toda Turki so se zmotili. S tisoči in tisoči življenj so morali plačati svoje mnenje, da je možno srbski narod za stalno zaslužiti.

Mesto Niš je napravilo na nas prijazen vtis, še lepše pa smo se počutili v Niški banji, znanem zdravilnem kopališču. Hoteli in stavbe z banjami stoje med samim cvetjem in topoli. Ze po enkratnem kopanju se človek počuti, kot prerjen. Voda je čista in tako lepe barve, da se ti zazdi, kot bi gledal drago kamenje.

In zopet je zadržal vlak proti jugu. Naša pesem ni utihnila nikjer. Zdaj je bila otožna, zdaj zopet poskočna in nagajiva. Ljudje so nas poslušali in prosili: »Još jednu slovenačku!« Prav razveselilo nas je, ko smo videli, kako radi imajo Slovence in njihovo pesem.

(Konec prihodnjič)



Na voho-hoa plaži ob Ohridskem jezeru







Ljudsko govornico, ki se je ohranjala iz roda v rod, so uporabljali pred odkritjem tiska za medsebojno sporazumevanje in je bila edini dokument časa. Kako se je torej razbohotila, katere oblike si je izbrala pod vplivi sosednjih ljudstev in njih duhovne dejavnosti v splošnem časovnem premikanju?

V vsakodnevni rabi je služil jezik kot sredstvo za izražanje htenja in želja; obenem je dobil vlogo okrasa. Postal je orodje ljudske intuicije, priložnostnega navdahnjenja, ki pomeni sproščanje duševnih in telesnih sil, strnjene v enotno skladje, da zavzani v blagovonočni ubranosti. Pri tem so prednjačili tisti kmečki ljudje, ki so znali pritegniti sovaščane, najti pot do njihovega otrdelega srca, vzbuditi v njih tiste skrivne strune, tako značilne za pomladne večere in mladost, sprejemljivo za vse, kar je novega in doživljivega. Ti modri glasovi so znali prikleniti poslušalce v tista zamaknjena, ki jih lepota narave zaradi svoje vsakdanjosti ni mogla vzbuditi. Te sprostitve se niso omejile samo na taka notranja zazrtja, ko spremlja besedo ubran napjev; zvoku so sledili gibi telesa, utrgali so se živahni plesi, ki so tvorili tisto celoto ljudske sprostitve, ohranjeno do današnjih dni. Iz tega zaklada črpamo še danes, ko hočemo prisluhniti prvina slovenskega ljudskega značaja in njegovim izvorom, ki so nam tako odmaknjeni časovno, duševno in družbeno.

To bogastvo iz preteklosti našega ljudstva je bilo treba priiskati, zbrati in izbrano razjasniti. Prva zbirateljica narodnih pesmi sta bila Emil Korytko, Prešernov prijatelj in pa Stanko Vraz, slovenski in ilirski pesnik. Najbolj znana je izbrana izdaja narodnih pesmi profesorja graške univerze, Karla Streljca, po rodu iz Gorjanskega na Krasu, ki jih je dokončal in populariziral dr. Joža Glonar.<sup>1)</sup>

Za glasbeno plat teh pesmi se je zanimal Stanko Vurnik, največ pa nedavno preminuli vodja Glasbeno narodopisnega inštituta France Marolt, čigar življenjsko delo je obsegalo ureditve in razdelitve napjevov slovenske narodne pesmi, h katerim je pritegnil tudi slovenske narodne plese, jih rešil pozabe in dokazal bogastvo slovenske glasbene umetnosti.

Nas zemlja zaenkrat narodna pesem kot sestavni del narodnega slovenskega: Zato bomo sledili dognanjem dr. Ivana Grafenauerja, ki so sed njegovega večletnega zanimanja na tem področju.<sup>2)</sup>

Razlikujemo narodno slovstvo v navezani in vezani besedi. Med prve sodijo povestice, katerih je več vrst. Poznamo pripovedke, vezane na določeni kraj, in enostavno zgrajene; pravljice, katerih pestrta vsebina je izmišljena in se dogaja v posebnem svetu. Narodne legende so povestice krščanske vsebine (o svetnikih). Bajke<sup>3)</sup> so pripovedke o bogovih in bajeslovnih bitjih ter zajemajo celo vesoljstvo kot sonce (o Kresniku), luna (o Kurentu), demone (o Jagababi), vilinska bitja (o povodnem možu) in duhove (o Crtu). Znana je mengška pra-kulturna bajka, ki govori o stvaritvi sveta. Pastirsko-nemadska bajka tolmači nastanek Krasa tako, da se je bogu usulo iz vreče kamenje na zemljo. Basni so poučne živalske povestice (na primer o volku).

Naše narodno slovstvo v vezani besedi zastopajo pregovori, poezija za vsakdanjo rabo. V splošnem obsegajo presojanje in odkrivanje smešnih in slabih ljudskih lastnosti in upoštevajo krajevne posebnosti, ki so za njih značilne. Uganke se

razlikujejo od pregovorov v tem, da skrivajo v sebi opis neznanke, ki jo poslušalec mora uganiti.

Končno se med vezano besedo uvršča naša narodna pesem. To je pesem, ki se poje, ima značaj razgovora, je polna čustvenih prispodob in okrasnih pridevkov. Ritmično je navezana na romansko in nemško vrstico, razvila se je od praslovanske dvodelne dolge vstičice v slovenski štirištopni jamb in poskočno kitico. Vsebinsko razlikujemo pripovedne pesmi in lirčne (čustvene) pesmi. Razvijale so se, prehajale skozi sito in rešete narodnega občestva, odmirale in se presnavljale. Razvoj narodne pesmi se loči po I. Grafenauerju v šest obdobij:

1. **Praslavska in praslavska doba** do osmega stoletja. Vsebinska pesmi je vzeta iz poganskega bajeslovja in se je razvila pod vplivom lunarnega<sup>4)</sup> verstva živinorejske kulture, za katero je značilen matirahat, glavna osebnost pa je Kurent, pastirski hudobni duh, ki predstavlja hudiča; in pod vplivom sončnega verstva totemistične, lovske kulture s patriarhalno<sup>5)</sup> ureditvijo, katere glavna osebnost je Kresnik, pogansko božanstvo. Iz tega časa so snovi o krvni osveti, o pomankanju moških v »Desetnica«, usodi vdov v »Gospod Baroda«, o edipovski tragediji (očetomrstvu) in kirijejejsoni pogankiškega izvora.
2. **Pokrstitev in fevdalni družbeni red** od osmega do trinajstega stoletja. Glavni dogodki omajeni v narodnih pesmih so krščanska vojna, pokrstitev, (jurjevska pesem na kijepejlore), zagovori in knjižanski vzori poganskim bajkam. Razvile so se pesmi o španškemu (poganskemu) kralju, pokorci, o Orfeju, »Goda pred peklom«, o materi »Lepa Vida« in »Roštan in Vrnjank«, ki spominja na grško snov v Orestu.
3. **Ustaliitev srednjeveške družbe** od dvanajstega do štirinajstega stoletja. Zastopana je z litanijsko in legendno pesmijo pod vplivom duhovniških oblasti.

4. **Razkroj srednjeveške duhovnosti in družbe** od štirinajstega do šestnajstega stoletja. V to razdobje segajo kolednice in stare žalostne iz turških bojev: »Kralj Matjaž« in iz grajskega življenja »Desetnica«, »Pegam in Lambegara«. Oblastnost gosposke se podčrtava v pesmih kot je »Zupanja hči in grajski gospod«.

5. **Protestanstvo in cerkvena versedemnajstega stoletja**. Za to doška obnova od šestnajstega do bo je značilna štifamska (romarska) pesem: »Cerkveni rop«, »Marija in brodnik«.

6. **Najnovejša doba** od osemnajstega do devetnajstega stoletja. Mimo pripovedne posnemovalne pesmi kot »Turek je pisal beli list«, »O nezvestem kapitanu«, in legend, je najbolj značilna narodna lirika s poskočno kitico. To so pesmi, ki se ukvarjajo s čustvi in notranjo podobo kmečkovega ljudstva.

S tem smo zaključili krog narodnega slovenskega po oblikah in obdobjih, v katerih se je razvijalo. Tako se nam odkriva slika narodne duhovne dejavnosti, v kolikor so jo nam odkrili naši narodopisci in slovstveniki. Ze iz teh obrisov nam je jasno, da napredno slovstvo izpolnjuje vrzeli v zgodovini slovenske kulture med brižinskimi spomeniki po naselitvi in nefarmatorsko dejavnostjo Primoža Trubarja ter prosvetliljskim delovanjem Cojzovega kroga, in dokazuje kleno in razvojno strnjeno ustvarjanje slovenskega duha. S tem se zliiva umelno osebnostno ustvarjanje v zaokroženo celoto, ki se giba v dveh tokovih, da doseže plodnosno zlitje v romantiki, ko narodna pesem oplaja duhove slovenskega plesa od Prešerna do Zupančiča. Ta skrbna, do zdaj premalo cenjena vrednost slovenskega narodnega ustvarjanja, je s tem doživela pozornost, ki jo zasluži. Tako so razbreni družbi slovenskega ljudskega ustvarjanja v času in prostoru vračajo ljudstvu v strnjeni podobi, razčlenjeni in opredeljeni.

## Sončica in Zarja

To so mi ble sestrice:  
ena je bila Sončica,  
ena je bila Zarja.  
Sonca je bila vkradena,  
k'je bla ohcet Zarjina.

Ukradli so jo Turki hudi,  
Turki hudi, silno močni.

Zarjin mož se v semenj ravna  
v to Turčijo globoko.

Pa še tako Zarji govori:  
»Kaj ti bom kupil za semenj?«

»Kar je v Turčiji najlepšiga,  
in kar je tudi nardražiga.«

Sonca je bila narlepši,  
in tudi je bila nardražej.

Kadar jo dam perpelja,  
tako je rekla Zarja:

»Ali jo boš imel za ženo,  
ali jo boš imel za kuharco?«

»Jest je ne bom imel za ženo,  
jo bom imel za kuharco.«

Zarja kliče k sebi hlapce svoje.  
»Le sim, le sim, hlapci moji!

Pojdete lovit ribice,  
ktere so z imenam kačice.

De bom jest župo skuhalo,  
de jo bom Sonci dala pitja.«

Sonca je pila župico  
in jo precej glava zaboli.

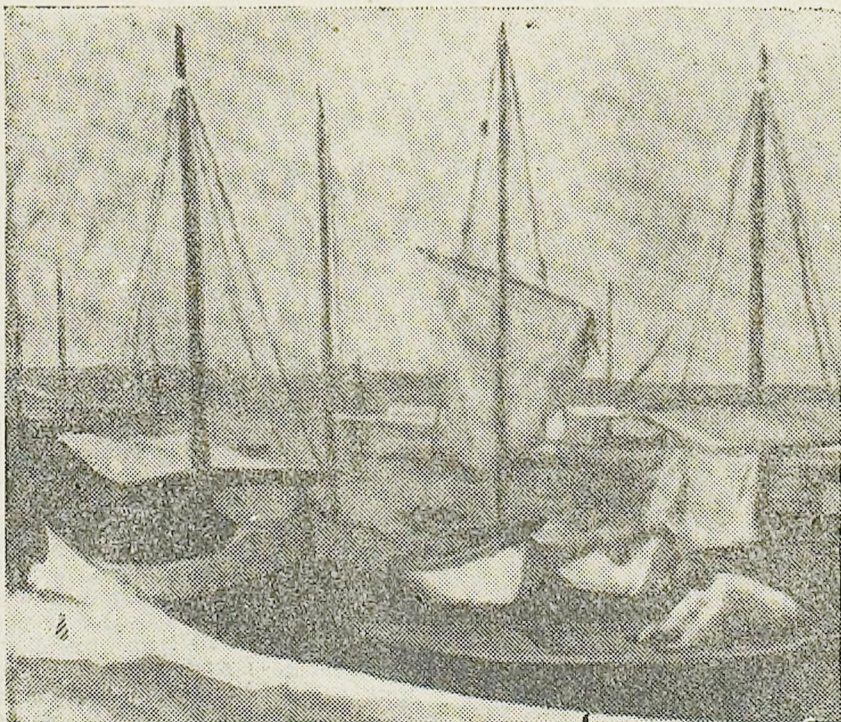
»De bi vlekel veter hladan,  
veter hladan, silno močan!

De b' nesel mene v deveto dečelo,  
k mojemu očetu in materi,  
k starmu Lahu in Lahinji.

Oh, koko je to hudo,  
de sestra sestre ne pozna,  
ji kačjiga strupa piti dala!

Kadar je Zarja to zasliala,  
precej doli pade in omedli,  
pri ti pričl dušo izpusti.

»Ti boš umrla zavolj mene,  
jaz pa zavoljo Tebe.«



Herman Pečarič: Barke v soncu

<sup>1)</sup> Stare žalostne, uredil Joža Glonar, Ljubljana, 1939. Pesmarica, uredil Joža Glonar, Ljubljana 1941.

<sup>2)</sup> France Marolt: Tri obredja iz Zilje; Tri obredja iz Bele Krajine; Ljubljana, 1936.

<sup>3)</sup> I. Grafenauer: Lepa Vida, 1943. — Narodno pesništvo, 1945 (odtis iz Narodopisja Slovencev).

<sup>4)</sup> Jakob Kelmšina: Slovenske bajke in pripovedke.

<sup>5)</sup> Oščeniče Mesera.

<sup>6)</sup> družbena redovna ureditev, ki jo ni na oblasti žema.

<sup>7)</sup> razvito v rodove na področju mogočevstva.

<sup>8)</sup> družbena redovna ureditev, v kateri zavzemajo moški vodilno vlogo.

Zgodovinsko-politično razstavo, ki naj bi prikazala življenje ter boj našega ljudstva v Slovenski Istri od starih časov pa vse do osvoboditve, pripravljata Zgodovinsko društvo ter Zveza slovenskih prosvetnih društev. No njuno pobudo nabiramo snov za razstavo že nad leto dni. Priprave za to razstavo so že tako napredovale, da bo otvoritev v sredi oktobra.

Pred dnevi se je sestel odbor, ki vodi priprave za razstavo. Na tem sestanku smo pregledali, kako potekajo tehnične priprave za razstavo. Reči moram, da potekajo prav zadovoljivo. V prostorih Mestnega muzeja v Kopru je zdaj kaj živahno. Pod vodstvom prof. Saksida so začeli mizarji za montažo opreme za razstavne predmete. Prof. Saksida ima v podobnih stvarih kot priznan umetnik ter strokovnjak vso potrebno prakso. Razpolaga seveda tu

di s pomočniki, ki mu pri delu pomagajo. Naj omenim tu le akademskega kiparja Pohlena. Odbor za razstavo ima tudi tako imenovano redakcijo, ki obdeluje ter ureja razstavne predmete. Člani redakcijskega odbora so poleg Srečka Vilharja še tov. Humar Jernej, tajnik Slovenske prosvetne zveze, prof. Saksida Rudolf, prof. na slov. gimnaziji v Kopru, arheolog Sriban Vinko, ki je letošnjo pomlad vodil arheološka raziskovanja na Kortini, Suhadolnik Stane, slavist ter profesor na slov. gimnaziji v Kopru, prof. Pahor Miroslov, bibliotekar v koprski študijski knjižnici. Med bližnje sodelavce tehničnega odbora ter redakcije pa štejejo tudi več profesorjev ter dijakov na slov. gimnaziji v Kopru in pa tudi na koprski italijanski gimnaziji.

### Razdelitev predmetov

Na sestanku odbora pred dvema dnevcema je bilo vprašanje razdelitve predmetov predmet ponovne diskusije. Zaradi obsežnosti nabranega gradiva je bilo pač nujno, da razstavo razdelimo na več oddelkov ter za vsak oddelk nekoga zadolžimo. Taka razdelitev je potrebna tudi zaradi tega, da bi lahko z uspehom prikazali, kako je pri nas potekalo politično ter kulturno življenje v posameznih zgodovinskih obdobjih. Definitivno smo torej na navedenem sestanku sklenili, da bomo razstavo razdelili na 7 oddelkov. Prvi oddelk nam bo pokazal arheološka najdišča na našem ozemlju kakor tudi nekatere staroslovenske predmete iz najdišč zlasti v okolici Kopra. Drugi oddelk naj bi dokumentarno prikazal naseljenost Istre po Slovanih. Tretji oddelk bo prikazal razširjenost glagolice v Slovenski Istri, različne novejšje najdbe glagoljskih listin, kakor tudi glagoljski arhivi iz Kopra. Četrti oddelk bo prikazal, kakšno veljavo je imel v minulih časih slovenski jezik v javnem življenju. Ta oddelk bo prav posebno bogat. Za tem sledi oddelk, ki nam prikazuje nastanek ter razvoj italijanskega irendentizma. Mnenja smo, da je domovina tega irendentizma prav v Istri. Ta irendentizem je zadal slovenskemu gospodarstvu in kulturi težke udarce. Potrebno je zategadelj, da se z njim temeljito seznanimo. V šestem oddelku nameravamo prikazati razvoj slovenske prosvete od druge polovice XVIII. stoletja pa vse do časa, ko so italijanski fašisti pri nas likvidirali celotno mrežo slovenskih prosvetnih ter kulturnih organizacij ter ustanov, v zadnjem oddelku pa bolj našega ljudstva v dobi fašizma kakor tudi narodno osvobodilni boj v Slovenski Istri.

Ob priliki razstave nameravamo izdati nekakega vodiča za razstavo, v katerem bodo navedeni vsi razstavljene predmeti z vso potrebno razlago. Tak vodič ni važen le kot napotek za razstavo, ampak tudi kot skupek navodil, ter važen vir za študij domače gospodarske ter politične problematike.

Ne bi mogli trditi, da smo pri razstavi rešili že vse materialne ter finančne probleme. Čaka nas tudi v tem pogledu še trdo delo. Odbor za razstavo se obrača na vse gospodarske ter kulturne ustanove, da mu s prostovoljnimi finančnimi prispevki priskočijo na pomoč. V ostalem sem mnenja, da je pri uspehu take razstave zainteresirano celotno prebivalstvo tukajšnjega ozemlja.

Z razstavo nameravamo doseči naslednje:

## NOVI FILMI

### Parada izgubljenega časa

Znan francoski igralec in scenarist Noel si je v filmu »Parada izgubljenega časa« ki ga je on imenoval filmska fantazija, čeprav je ta »parada« presneto resnična, privoščil in osmešil vrsto ljudi, ki se igravajo z našim potrpljenjem in z našimi živci.

Njegovo prikazovanje je duhovito, zanimivo, človeško in realno. Dobro si oglejmo posamezne nastopajoče, nēmara bomo našli tudi sebe na filmskem traku. Zaradi tega, če nam bo dolgčas, ko se bomo vračali iz predstave, ne jezimo se, toda pomislimo, kako se dolgočasijo tisti, ki nas morajo dan za dnem prenašati.

### Nekaj primerov:

Rad bi spal ponoči po trdnem delu ali pa bi rad dokončal nujno delo. Zato rabiš popolno tišino. Toda iz vseh prostorov v hiši tuli radio.

Na platnu se vrsti še vrsta starih dam, ki se amatersko ukvarjajo z medicino, vrsta pregovornih prijateljic, brezobzirnih znancev, klepetuljk itd., itd.

Poleg Noel-Noel nastopajo še Bernard Blier, Marguerite Deval, Jean Tissier in drugi. Film je režiral Jean Drevile. Produkcija: Cinephonie.

### Bojeviti O' Flinn

Kdo izmed nas ni še videl na filmskem platnu Douglasa Fairbanka starejšega. Saj je bil ljubimec svetovnega občinstva. Dobro se ga spominjamo kot nepremegljivega junaka, kavalirja in bandita.

Nič nemogočega zanj, s točnostjo streja ali z dobro pomejenim udarcem je premagoval vse svoje nasprotnike in izhajal kot zmagovallec od filma do filma.

Douglas Fairbank mlajši ne zaostaja prav nič za očetom. Vse njegove značilnosti nosi tudi »Bojeviti O' Flinn«, pustolovski, duhoviti in humoristični film.

Razlika je samo v tem, da so gledalci početju starejšega verjeli, mlajši pa tega ne zahteva več, nas pa le vendar prav prijetno zabava.

Poleg Douglasu Fairbanku mlajšemu gre za to priznanje tudi Heleni Carter, Richardu Greenu in režiserju Arthuru Piersonu.

Produkcija: Universal-International.

## KON - TIKI

Potovanje »Kon-Tiki-ja« čez Tih ocean je svoječaso vzbudilo veliko zanimanje in občudovanje po vsem svetu. Knjiga, ki jo je napisal Erik Hasselberg, je talkoj poplavila svetovni trg. Prevedena je bila v 20 jezikov. Dobi se jo tudi v knjigarni »Li-pak« v Kopru.

Iz številnih filmskih ozkotračnih posnetkov so pred časom izdelali film, ki nam prikazuje to potovanje 6 drznih in pogumnih ljudi na majhnem splavu »Kon-Tiki«. Film je seveda povezan s celo vrsto drznih in pretresljivih prizorov in zanje po svetu še večji uspeh nego knjiga. Čeprav je v gotovih prizorih nekoliko pretiran, je vsekakor ogle-da vreden. Priporočljiv je pa predvsem za mladino.

Prvič, da se naša mlada inteligenca kakor tudi naše delovno ljudstvo na splošno temeljiteje seznanja s preteklostjo teh krajev. Drugič, da se Italijani, ki žive tu, seznanijo z resnico, spoznajo irendentistične potvorbe in se prepričajo, da Slovenci niso neki priseljenci. Pri tem računamo še, da bo naša razstava važen prispevek k izpopolnjevanju naše narodne zgodovine.

Zelim poudariti še, da se za tako novjšje italijanske imperialistične gonje, ki dokazuje, da ta še ni opustila svojih ekspanzionističnih načrtov. Razstavo prirejamo v trenutku, ko prihajajo v Trst ekspozenti italijanskega imperializma, v času novih krivic za slovensko prebivalstvo na Trž. ozemlju in ko se vprašanje Trsta zopet postavlja v ospredje

S. V.



# Razsluzevanje in zmerno žveplanje vinskega mošta

Letošnje leto je v mnogih okoliših grozdje več, ali manj poškodovano toča. Poleg tega je ponekod v vročem poletnem času močno nastopal odij in je grozdje zaradi tega razpokalo. Zato je precejšnji del grozdja bolanega, razpokanega, poškodovanega in se ga loteva plesen in gniloba. Zaradi omenjenih poškodb je tudi zoričev neenakomerna.

Na poškodovanem, posebno nagnitem in plesnivem grozdju se nahaja mnogo škodljivih glivic in plesni, posebno letos, ko je v dobi popolnega dozorevanja nastopilo deževno vreme. Zaradi tega se je mnogo kje na grozdju pojavila sivna gniloba in plesen. Če mikroorganizme, ki se nahajajo na grozdju in bodo prišli v mošt, pustimo, da se ob začetku vrenja nemoteno razvijajo, bodo v vrenju prevladovali. Mošti bodo slabo povreli ter taka vina bodo podvržena raznim napakam in boleznim.

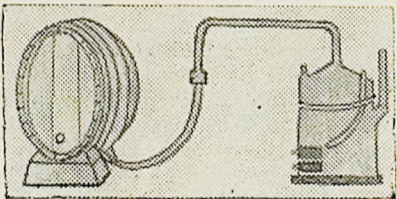
Zaradi močnejšega nastopa oidijskih v vročih poletnih dnevih smo grozdje večkrat in močnejše žveplali. Vsi deli tega je precejšen del elementarnega žvepla ostalo na grozdju in prišlo v mošt, kar povzroča napako vodikov žveplac (H<sub>2</sub>S), ki daje neprijeten duh, ki spominja na gnila jajca.

Da bodo vinski mošti povreli na zdravih glivicah (kvasnicah), ki bodo ogromno prispevale, da bo vino zdravo, stanovitno in dobrega okusa, je nujno potrebno, da mošte razsluzimo, ali vsaj laže žveplamo. To delo moramo izvršiti predno začne mošt kipeči.

Pri razsluzenju mošta ni potrebno, da gnilo grozdje ločimo od zdravega, temveč vse grozdje belih sort skupaj potrgamo, takoj zmeljemo, ali drugače zmastimo in sprejemo. Mošt spravimo v sod, ki smo ga močno zažveplali. Ko sod napolnimo do polovice, ponovno zažveplamo, da se mošt čimbolj nasrka žveplenega dvokisa (SO<sub>2</sub>). Na vsak hl mošta damo 2 do 3 azbestne trake (trščice) žvepla, ali 15 do 25 gr. metabisulfit. Metabisulfit raztopimo v nekaj litrih tople vode, ali moštu nato dodamo ter dobro premešamo.

Z močnim žveplanjem smo umorili vse mikroorganizme. Mošt ne more začeti vreti, temveč se vse odmrle glivice, elementarno žveplo, organske snovi in druga nesnaga sedde na dnu sode. Mošt se v 24 urah popolnoma očisti. Ko se je dobro učistil in to najpozneje v 36 urah, ga pretočimo in dobro prezračimo v čist nezaveplan sod. Da bo razsluzeni mošt začel čim preje vreti, mu dodamo na vsak hl 2 do 3 litre bumo kipečega mošta, ki smo ga predelali iz popolnoma zdravega grozdja.

S razsluzenjem preprečimo škodljivo delovanje slabih glivic-kvasnic. Poleg tega od mošta ločimo takoj



Na ta način izparivamo vinske sode

vso mesnago, ki se je vsedla na dnu sode ter mošt prilagodimo kletni temperaturi, kar je zlasti za južne kraje, ki imajo ob času trgatve visoko temperaturo, zelo važno. Zato temu delu in postopku pripisuje naprečno kletarstvo velike važnosti in je želeli, da bi se začelo razsluzevanje, kar ni nič drugega kot močnejše žveplanje, izvajati tudi v teh krajih, kar bo ogromno vplivalo na kvaliteto in stabilnost vina. Ker smo moštu blato že odvzeli je 1. pretok mnogo hitrejši.

V vinogradniških naprednih delcih pri razsluzevanju mošta dajejo ometne sulfidne glivice (kvasnice), ki imajo predvsem to lastnost, da pretvorijo tudi največje količine sladkorja v alkohol in vplivajo na vinski buke.

Da ne bo moštu potrebno dodajati posebej kipečega mošta, ter da bo kipeč iz zdravimi kvasnicami, napravimo to delo bolj enostavno na ta način, da mošt oziroma brozgo pri modrih vrstah na lahko zažveplamo. Na vsake 3 hl mošta damo 1 trak žvepla, ali 6 do 8 gr metabisulfit. Tudi to žveplanje moramo izvršiti predno je mošt, ali brozga

začel vreti, odnosno kipeči. Iz tega nam je razvidno, da z lahkimi žveplanjem slabe glivice umorimo, ali vsaj omejimo pri njihovem razvoju. Na drugi strani damo možnost hitrega razvoja zdravim kvasnicam, da vrenje prevladujejo. Z lahkimi žveplanjem povzročimo, da se vreme vrši z zdravimi kvasnicami, kar veliko vpliva na stanovitnost, zdravje in kvaliteto vina.

Pri tem moramo vse gnilo, plesnivo, najedeno in bolano grozdje strogo ločiti od zdravega in ga na prejšnjem način razsluziti.

Zdravje, stanovitnost, okus in nadaljnja zoričev vina je zelo odvisna od tega, kako in s kakšnimi kvasnicami se je vršilo vrenje. Zato moramo temu procesu, ki ni nič drugega kot presnavljanje sladkorja,

pripisovati veliko važnost. Potek vrenja z zdravimi kvasnicami je nemogoče brez žveplanja mošta, da slabe glivice umorimo. Zato se moramo otresti predsodkov, da je pametno žveplanje moštov škodljivo. S pravilno uporabo žvepla pri mladih moštih se mnogokrat izognemo poznejšemu močnemu žveplanju vina, da z njim ustavimo nadaljnji razvoj bolezni in napak, ki često izvirajo od nepravilnega ravnanja z vinskim moštom.

Predelava grozdja in druga dela v kleti se naj izvršijo hitro in ob pravem času. Vladati mora red in največja snaga, posebno kar se tiče vinske posode. Vinski mošt moramo takoj ločiti od vsega kar bi slabo vplivalo na njegov nadaljnji razvoj.

Tone Gorše

# Trgatev in vrenie mošta

Ce je jesen dežovna, napade posebno grozdje s tenko kožico in nabihlim grozdom siva ali bela gniloba. Gniloba napade tudi jagode poškodovane od oidijs in grozdnih moljev.

Vsak vinogradnik dobro pozna to gnilobo. Mošt iz tako bolnega grozdja slabo kipi in vino iz takega mošta vsebuje pozneje v previsoki meri henzim oksidazo, rado skali ter spremeni barvo iz rumene v rjavkasto, kar imenujemo sivi prelom.

Ze pri trgatvi sortiramo nagnito grozdje posebej. Takoj po mletvi moramo ločiti mošt od kožic, ker te vsebujejo v največji količini razne nezaželene glivice glavnih vinskih bolezni.

Moderno opremljene kleti izvršujejo to s pomočjo vrotacijskih cedilnikov, to so valji iz sitaste pločevine, ki se počasi vrtijo okoli koncentrične osi. Preprosti kletar pa

si bo lahko pomagal s preprosto stiskalnico na ta način, da bo grozdno brozgo takoj po mletvi vlival v koš stiskalnice ter večkrat stiskal. Pridobljeni mošt pretoči v kad ter že pred vrenjem doda od 4-5 gr na hl v mlačni vodi raztopljenega kalijevega metabisulfit, ki bo ustavil vrenje za nekaj ur.

Cim opazimo, da je mošt začel ponovno vreti, damo v kad zopet isto količino metabisulfit. Toda pri tem dolivanju moramo paziti, da mošt dobro premešamo.

Kalijev metabisulfit ima to lastnost, da dopušča delovanje dobrih kvasnic, ki se naglo privadijo malim dozam, medtem ko izloči iz vrenja vse škodljive ali nezaželene glivice.

Ko opazimo, da je začel mošt burno vreti (po 24-48 urah), ga bomo pretočili v sode, ki jih bomo takoj zamašili s kipelnimi vahami.

Tako postopamo z belim grozdem, pri čem pa je razlika ta, da vlijemo mošt iz stiskalnice na tropice zdravega črnega grozdja, da dobi barvo. Tako pustimo mošt vreti, dokler se skoraj vse sladkor ne spremeni v alkohol. Predhodno pa dodamo iste količine kalijevega metabisulfit kakor pri belem grozdju.

Ce bomo tako ravnali, bo ostalo zdravo in bistro tudi vino pridelano iz nagnitega grozdja, toda pretočiti ga bomo morali že v prvi polovici novembra.

## Nagrade vinogradnikom

Koprski okrajni ljudski odbor je objavil razpis za denarno pomoč pri obnovi vinogradništva in sadjarstva na osnovi sklepa okrajne skupščine z dne 23. avgusta tega leta. Za stanjeno posajene vinograde površine od 3 tisoč do 10 tisoč kvadratnih metrov znašajo nagrade od 13 tisoč 500 do 62 tisoč 500 dinarjev. Nagrade za nasade sadnega drevja pa znašajo za posamezne vrste dreves od 30 do 70 dinarjev za novo posajeno sadno drevo.

Podoben razpis je izdal okrajni ljudski odbor tudi lani. Na podlagi tega razpisa je te dni komisija okrajnega sveta za gospodarstvo pregledala stanje na terenu in ugotovila, da je pogoje za nagrado izpolnilo 34 kmetov in 9 zadrug, ki bodo prihodnji ponedeljek prejeli nagrade v skupnem znesku 658 tisoč dinarjev. Zadruga v Krogu bo prejela 100 tisoč dinarjev, zadruga v Saredu in v Pobežih po 60 tisoč dinarjev. Kmet Peroša Valmi iz Ankarana bo prejel 22 tisoč dinarjev nagrade, Parovel Adriano iz Kopra 12 tisoč 500 dinarjev, Krmac Matija iz Rokave pa 10 tisoč dinarjev.

# Nekaj NASVETOV ob TRGATVI

Kdaj je pravi čas trgatve?

Potrgali bomo grozdje, ko bo popolnoma dozorelo. Sicer poznamo dve zoritvi, gospodarsko in botanično. Kmetu zanima le prva, ki je dosežena takrat, ko iz ploda realizira najvišjo ceno.

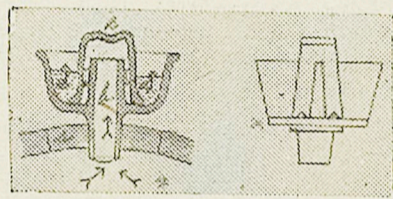
Mnogokrat misli vinogradnik le na količino pridelka in boječ se raznih vremenskih neprilik, raje tuga grozdje prej kot pozneje. Tako pozabi na kakovost pridelka, ki je precej odvisna od časa trgatve.

Da bi lažje razumeli pojem zorenja, bomo na kratko pojasnili spremembe, ki se vršijo v jagodah za časa zoritve.

Dve sestavini jagod nas najbolj zanimata, ker imata stvarno trgovsko vrednost: sladkor in kisline. S preprostimi analizami so že davno dognali, da se pred mehčanjem večajo kisline in da sladkorja v tem času še ni. Med zoritvijo pa se zmanjša kislina in zviša sladkor.

V začetku gre to bolj počasi, potem pa vedno hitreje, tako da se v enem jesenskem dnevu sladkor zviša celo za 0,7 odstotka.

Ta proces traja do neke določene dobe. Ce vsak dan analiziramo



Slika 1: vrela vaha v prerezu. a) vrh sode, b) odprtina — cev skozi katero izhaja ogljikov dvokis, c) pokrovec, ki pokriva cev, d) voda, ki capira dostop zraka do mošta. Puhavice kažejo, kako izhaja ogljikov dvokis iz sode. — Slika 2: vrela vaha (profil)

## Nad 14 milijonov škode na Krasu zaradi toče

V petek popoldne se je v sežanskem okraju razvijala velika nevihta, od morja se je razvil silen veter z dežjem, ki ni kazal nič dobrega. Med bližkanjem in grmenjem je pričela padati gosta debela toča, ki je pobelila vso okolico. Posebno huda toča je padala v okolici Tomaja, Dutovelj, Godenji, Krepelji, Pliskovice, Sežane, Dobravelj — prav v onih vaseh, kjer imajo največ terana. V Tomaju je toča padala tako gosto, da je v kratkem času napravila na cesti zamet, v katerem se je moral ustaviti celo avtobus. Toča je napravila milijonsko škodo po teh vaseh. Najbolj sta prizadeti vasi Krepelje in Godnje, kjer je uničila ves jesenski pridelek (grozdje, ajda, cinkvantin, zelje, jesenski pišnik itd.) 95%, v Dobravljah, Križu, Sepuljah čez 60%, v Krajnivasih, Avberju, Ponikvah, Filipčjem brdu, Kazljah in Utovljah 50%, v Pliskovici 25%, v Velikem dohu 15%, v Stanjelu, Kobjeglavi 10%.

Toča je napravila veliko škodo tudi v sežanski občini, v okolici Sežane, v Smarjah, Danah, Storjah in na Vrebeh. Vsi ti kraji, ki so bili

že itak močno prizadeti po veliki suši so sedaj katastrofalno prizadeti tako, da je sedaj ogrožen obstoj prebivalstva posebno, ker je ravno v teh krajih glavni pridelek vino in center proizvodnje terana za kmeta glavni dohodek.

Zalostno je videti sedaj razsekan vinograde na katerih je ostal le še kak razdrapan grozd!

Grozdje je bilo tik pred trgatvijo in je letos kazala najboljšo kvaliteto, čeravno ga je bilo zaradi suše manj.

Kmetje so primorani takoj pobrati ostalo grozdje, sicer bi še to naglo segnilo. Nesreča za kmete kmet zavaroval svojega pridelka je še večja, ker ni skoro noben razen treh kmetov v Dutovljah in kmečke obdelovalne zadruge v Tomaju.

Po prvih ocenitvah komisije, ki jo je poslal OLO Sežana v te kraje cenijo, da je popolnoma uničenega pridelka grozdja za čez 11.500.000 din vrednosti in za 3 milijone ostalih kmečkih jesenskih pridelkov. Skupna škoda znaša okoli 14. milijonov dinarjev

Janko Valentincič

## Živali podzemskih voda

Zanimivo je dejstvo, da živali prebivajo tudi v podzemskih globinah in razpokah. Kakor je sploh vsak kosček zemlje tudi najneugodnejši izpolnjen z večjimi ali manjšimi prebivalci tako tudi popolna tema v globinah zemlje ne zadržuje razvoja življenja. Do sedaj so učenjaki izsledili več vrst teh stanovalcev podzemskih voda.

Dokazano je, da izhajajo vse oblike teh živali iz zemeljskega površja, ki so se v gotovem času preselile v vodline. Te živali, ki so že prej mrzle svetlobe so našle v podzemskih vodah ugodno življenjsko možnost. To so razni polži, raki, črvi, rube in različne amfibijske. Najbrž so se ti iz površinskih voda preselili v vodline, ko so te nastale.

Deloma se sklepa, da so to pototniki, odnosno sorodniki morskih živali. Možno je pa tudi, da so to ostanke izumrle nekdanje faune. Del srednjeevropskih podzemskih vodnih živali spada v predledeno tenciarno dobo, drugi del pa tvori skupino množice ljubečih živali iz ledenice dobe, ki so prišli k nam iz severa in niso mogle v poznejši

maršačajoči toplini ozračja več uspevati ter so razen nekaj skritih eksemplarov do cela izumrle.

Ne glede na ta njihov živalsko geografičnem zgodovinski pomen imajo te živalice zanimiv telesni ustroj in razne posebnosti. Njihovi koži primanjkuje pigmenta in nimajo oči. V postojnski jami živi nežna človeška ribica, ki ji je tema vzela barvo in vid. Zlekmenjo valjasto telo se konča v ploščast, vesleš rep. Ker je vse življenje v vodi se ne posuše rdeči škrti šanki, četudi ima razvita pljuča. Zanimivo je dejstvo, da se koži barva povrne. Če bi imeli človeško ribico v svetlobi, bi se ji kmalu na koži pokazale temne lise, ki bi se polagoma razširile po vsem telesu. Vprašanje pa je, ako bi se ji povrnil tudi vid. Pri majhni ribici so oči dve majhni rdečkasti pikli, pri odrasli uia leže popolnoma pod kožo.

Marsikdo občuduje v razsvetljeni postojnski jami to čudno majhno živalico, ki ni nikjer drugje na svetu, ne ve si pa tolmáčiti njeno nežno barvo in njenega življenja v nepridnih temi podzemskih voda.



Plemenski biki kmetijskih zadrug iz okolice Tolmina

## OBVESTILO SEMENARNA ZA SLOVENIJO V LJUBLJANI obvešča vsa

državna posestva, kmetijske obdelovalne zadruge in privačnike, da je odprla v Kopru v prostorih nove ribarice svojo podružnico, kjer bo prodajala na drobno vsakovrstna priznana semena.

Za jesensko setev: pšenico (multano in tridritko), ječmen in zgodnji grah

raznih priznanih sort

Za spomladansko setev: vse vrste zelenjadnih semen cvetlice, fižol, travna semena, detelja lucerna, inkarnatka, črna detelja in semenski krompir zgodnje sorte

Vsa semena so očiščena in razkužena. Za gospodinjstva imamo na zalogi tudi zgodnji krompir najboljše sorte za prehrano. Kmetovalci, oskrbite si pravočasno potrebna semena, zlasti zgodnje sorte krompirja. Vse dobite pri podružnici Semenarne v Kopru



# RAKLAD SIERRRE MADRE

## 24. NADALJEVANJE

zervne skatle, čepinje razbitih loneev, papir in ostanki časnikov, razen tega pa je bilo tam še svetlo, jasno začrtano mesto, kjer je stal šotor. Prostor je predstavljal nepravilen četverkotnik, ki je bil nekako šestdeset korakov širok; širil pa se je, kor so sekali na vsaki strani les, ki so ga rabili za ogenj. Tudi po sveže posekanem drevju se je dalo spoznati, da je bil prostor še pred kratkim obljuden.

Možje so stali v gruči in so pričeli kaditi. Nekateri so počepnili, drugi so se pogovarjali. Moški z zlato brončanim slamnikom je bil najbrž voditelj, kajti vsi so se ozirali nanj, če je kaj rekel.

Stopili so nekaj korakov dalje. Nato so se zopet ustavili in se posvetovali. Natanko se je videlo, da niso vedeli, kaj naj napravijo ali kako se naj odločijo. Zdelo se je, da so bili nekateri prepričani, da se je Gringo, Amerikaneec, že odselil in da so prispeli prepozno. Te misli je bil tudi voditelj, ki so mu rekali Ramirez.

Pogovor je postajal glasnejši, ker so se razkropili in se pomenkovali od daleč. Tako so mogli možje v strugi skoraj vse razumeti, kar so se oni domenili, in se po tem ravnali. Morda bodo razbojniki po daljšem odpočitku zopet odšli in potem bi imeli enkrat za vselej mir.

Čeprav so nekateri razbojniki, pohajkujoc sem in tja, prispeli prav do konca prostora, se vendar ni bilo bati, da bi našli pot do mine; kajti Dobbs in Curtin sta jo zadnjo uro še posebno dobro zadelala; dokler bi se trnje, ki sta ga vpletla v grmovje, ne posušilo in ovenelo, je bila pot do mine popolnoma varna.

Po dolgih posvetovanjih so se razbojniki naposled vendar za nekaj odločili. Govorili so tako glasno in pri tem tako silno gestikulirali, da so obleganci kmalu spoznali, kaj razbojniki nameravajo. Sklenili so namreč, da se bodo tu za dalj časa naselili, dokler ne bo napad na vlak nekoliko pozabljen in dokler ne odidejo vojaki pri zasledovanju v oddaljenejša kraja. Prostor se jim je zdel izredno ugoden. Nekoliko bolj spodaj so našli vodo, tudi paša za konje bo kje v bližini; ko bi se naveličali divjačine, bi si lahko nakradli živčev na poljih, ki leže spodaj v dolini. Spodaj na poti so našli odprt prostor, od koder so mogli opazovati pota v dolini, in če bi res zagledali vojake, bi mogli še pravočasno pobegniti, če bi našli medtem kako pot. Kajti če bi prišli vojaki na pot, bi se morali vsekakor umakniti s tega mesta, sicer bi jih zajeli.

V kratkem času so si res dobro ogledali okolico. Treba bi jim bilo najti samo kako pot za povratek in to bi se jim posrečilo, če že ne od tod, pa spodaj, mogoče v bližini studenca.



»Pravkar sem mislil,« je rekel Howard tiho Curtinu, »da smo pravi osli, da nismo zlezli k mini. Sedaj pa vidim, da bi bilo to najbolj neumno, kar bi mogli napraviti. Kajti če se tu vgnezdijo, bi nas kmalu zasledili pri mini. Je že najbolje, kar smo napravili.«

»Kaj pa naj storimo, če se tu stalno naselijo, tega res ne vema,« je zašepetal Dobbs. »Na to ni nihče izmed nas mislil. Saj jaz sem menil, da pridejo in zopet odidejo.«

»Počakajmo nekoliko,« je rekel Lacaud. »mogoče zopet izpremene načrt in odidejo.«

»Predlagam,« je svetoval Howard, »da se porazdelimo na vso dolžino struge. Če bodo tod pohajkovali, ni treba, da nas vidijo na kupu in postrele kakor kunce. Saj mislijo, da je samo eden tu. In če jih napademo z raznih strani, jih mogoče tako zmedemo, da odidejo.«

Howard in Lacaud sta se postavila na skrajna konca struge. Vsak od njiju je imel dobro lovsko puško. Curtin in Dobbs pa sta se postavila tako sredi struge, da oseba, ki bi prišla v bližino struge, ni mogla obeh hkrati videti.

Razbojniki so čepeli v gruči na laz, ne daleč od ozkega vhoda. Kadili so, se pogovarjali in smejali; dva sta ležala na tleh, molče vse štiri od sebe, in spala ali dremala. Eden je odšel h konjem, da bi povedal stražam, da nameravajo ostati tu in naj poiščejo spodaj pašnik za konje. Enega pa so poslali k stražarju, da bi skupno z njim pregledal dolino. Vsi, ki so sedeli v strugi, so se spomnili, da bi bila sedaj najlepša priložnost, dobro pomeriti v petero tičev, ki so ostali, in jih postreliti. Če bi prišla nato ostala petorica na pomoč, bi jih mogli iz varnega zavetja dobro sprejeti in tako bi se znebili vse svojati. In vsak se je jezil, da se niso o tem načrtu pravočasno posvetovali. Saj bi to ne bil nikak umor, kajti to niso bili ljudje, marveč zverjad.

Dobbs se je tako pogledal v ta načrt, da ga ni mogel več obdržati zase. Splazil se je k Howardu, ki mu je bil najbliže.

»Isto sem pravkar tudi jaz mislil,« je odvrnil stari. »Toda potem homo imeli tu mrtvake.«

»Saj jih bomo vendar zakopali,« je zašepetal Dobbs.

»Seveda. Toda pokopališča nočem tu, kjer bomo morda še nekaj tednov prebivali. Pokopališče je sicer potrebno, toda noč in dan ti ga ni treba imeti prav pred oknom. Drugače bi bil tudi jaz zato; tisti s kovzvim obrazom se mi zdi tako podel, da bi se ga kot odrasel mož bal, pa čeprav bi sedel z njim v cerkvi.«

»Tega ne boš srečal v cerkvi.«

»Narobe. Prav njega in prav to morilsko svojat. Prisegam ti, prav ti so tisti, ki obešajo sveti Devici Guadelupski in san Antoniju največ srebrnih nožev in ročic pod noge. Ti se plazijo po kolenih od cerkvenih vrat do oltarja in trikrat okrog vseh starih sten. Le pojdi tja in jih preišči — vsak ima podobico ali svetinjico obešeno okrog vratu. Naša mehiška vlada že dobro ve, čemu tako trdo postopa s cerkvijo. Ti ljudje so ti desetkrat bolj praznoverni kakor najbolj črni pogani iz osrednje Afrike. Ti so — toda človek, kaj pa ta tu hoče? Saj prihaja naravnost semkaj. Hitro na mesto!

Urno kakor maček se je Dobbs odplazil.

Res se je eden od mož bližal strugi, naravnost proti mestu, kjer je sedel Curtin. Ni gledal prede, tudi ne v smeri struge, marveč je imel glavo dvignjeno in si je ogledoval skalnato steno v vsej njeni dolžini. Zdelo se je, kakor bi iskal tam kako pot. Mogoče se je spomnil, da mora gringo, ki so ga iskali, tičati tam nekje, ali pa da se je umaknil tod po kaki poti v dolino, ker ga na drugi poti niso srečali.

Spoznal pa je, da je bila skala neprehodna, da je vse kakor zazidano. Zvižgal je prede in se obrnil, da bi se zopet vrnil. Pri tem je pogledal navzdol in opazil strugo. Gotovo si je mislil, da je to tista pot, ki bi jo potrebovali. Prišel je bliže, skoro do roba struge, in tedaj je zapazil Curtina.

Curtin ga je ves čas opazoval; zato ni bil presenečen, ko ga je zagledal tu nad sabo.

»Caramba!« je zaklical razbojnik, se obrnil in glasno zakričal tovarišem: »Pridite sem. Tudi sedi ptiček v gnezdu in vali jajca.« Glasno se je zasmel.

Ostali so hitro vstali in se presenečeno približali. Ko pa so bili na pol pota, je Curtin zakričal: »Stojte, razbojniki, streljam.«

Razbojniki so se takoj ustavili. Niso se upali zgrabiti za revolverje. Niso prav vedeli, kaj se je zgodilo.

Nekaj časa je bilo vse mirno, nato pa so začeli možje hitro in razburjeno govoriti.

Naposled je stopil voditelj nekoliko naprej in rekel: »Nismo razbojniki. Od policije smo. Iščeemo razbojnike.«

Curtin je nekoliko dvignil glavo. »Kje pa imate znake? Če ste od policije, morate imeti vsaj znak. Kar pokažite ga.«

»Znak?« je odvrnil moški. Nimam znaka, ga tudi ne potrebujem. Mi ga tudi ni treba pokazati. Pridite malo bliže. Govoriti moramo z vami.«

Tudi od tam lahko z mano govorite. Bom prav dobro razumel, kar mi boste povedali.«

»Odvodli vas bomo v ječo. Vi ste na lovu, a nimate dovoljenja za to. Prijeli vas bomo in vam odvzeli revolver in puško.«

Curtin se mu je zasmel. »Kje imate znak? Ali smete nositi orožje? Saj vendar nimate znakov in niste od federalne policije, pa tudi od državne policije ne. In sploh ne morete odvesti v ječo.«

»Čujte, senjor,« je rekel govornik in stopil korak bliže, »ne bomo vas odpeljali v ječo. Dajte nam samo revolver. Lovsko puško si smete obdržati. Potrebujemo revolver in tudi strelivo.«

Stopil je še korak bliže in ostali možje so mu sledili. »Niti koraka ne dalje,« je zaklical Curtin, »sicer bom streljal, da veste.«

»Bodite vendar nekoliko vljudnejši, senjor. Saj vam nočemo ničesar prizadejati, potrebujemo samo revolver.«

»Tega potrebujem sam.«

»Vrzite železo semkaj, pa vas ne bomo več nadlegovali in odšli bomo po svojih poti.« je zaklical nekdo od ostalih mož.

»Ničesar ne dobite, sedaj pa izginite.«

Curtin je stopil nekoliko više, da bi mogel bolje pregledati laz.

Možje so se znova posvetovali; kaj naj store. Videli so, da je gringo v strugi trenutno na boljsem; ležal je v dobrem zavetju. Kakor hitro bi potegnili revolverje, bi streljal, in preden bi prispeli do vhoda v grmičevje, bi že šestkrat ustrelil; in če bi dobro streljal, bi vsi popadali. Zato so se zopet vrnili in sedli na tla. Medtem je bilo že okrog desetih in začeli so se pripravljati, da si pogrejejo tortile in tamale ali kar so že imeli s sabo. Zakurili so si majhen ogenj in počenili krog njega, da bi si pripravili bomo kosilce.

Gotovo so bili prepričani, da jim bo prišel gringo na vsak način v pest. Prek stene ni mogel, in ker so taborili na laz, je šlo samo za dva dni in obleganec bi se moral vdati. Saj bo tudi katerikrat zaspal in potem ga lahko iznenadijo.

Jedli so, nato so polegli in dremali. To je trajalo dve uri, nato so spet oživeli in se začeli pogovarjati. Skušali so najti kak opravke. In iz nagiba po udeleževanju so se spomnili, da bi Curtina preiščali, ga ujeli in se z njim ves popoldan zabavali. Žrtvi se zdi taka zabava seveda manj prijetna. Viška take prijetne družabne igre navadno ne preživi. Ljudje vidijo vendar v cerkvi toliko slik in podob z najbolj krvavimi grozodejstvi, vidijo razpostavljene kipe svetnikov in mučenicov z razmesarjenimi telesi, telesa, ki so prebodena s sulicami in puščicami, odprta usta, iz katerih moli odrezan štrcelj jezika, iztrgana človeška srea, iz katerih kaplja kri in plamenijo rdeči plameni, prebodene in okrvavljene roke in noge, razbita kolena in zlomljene pogačice, hrčte, ki jih bičajo s škorpjoni, in glave, ki zabijajo nanje trnjeve krome z močnimi lesenimi klavidi. In pred temi podobami in lesenimi kipi, ki so tako realistični, da te strese neizrekljiva groza, če se ti prikažejo v sanjah, leže verniki in pobožnjaki po cele ure na kolenih s široko razprostrtimi in iztegnjenimi rokami in ječijo in stokajo in izmoli in izumirajo in izpojo s tihim glasom po sto, dve sto, pet sto avemarij.

## OGLASJI IN OBJAVE

Hvala Gizela, roj. 15. maja 1898 v Dekanih, stanujoča istotam št. 190, je izgubila svojo osebno izkaznico št. 22277/127, izdano od KLO Dekanih, in jo razglašala za neveljavno.

GOMBAC EMIL rojem 10./VI. 1926 v Koštoboni, stanuje istotam št. 6, je izgubil osebno izkaznico, izdano od KLO Koštobone, in jo razglašala za neveljavno.

Ravnateljstvo gimnazije v Kopru obvešča obiskovalce Večerne gimnazije, da bodo popravni izpiti za I. in II. razred Večerne gimnazije

29. in 30. septembra ob 15. uri. Prošnje za popravne izpite, kolektivne s 30 din, je treba vložiti do 29. t.m.

Prijave za vpis v Večerno gimnazijo se sprejemajo v ravnateljstvu do 1. oktobra t.l.

### RESITEV KRIZANKE (KVADRAT)

Vodoravno:

1. Krpan, 7. omika, 12. otok, 13. tri, 15. Umag, 16. pik, 17. Arena, 19. ena, 20. če, 21. šng, 22. AVO, 24. tt, 25. pra, 27. ena, 29. mko, 30. bar 32. aga, 34. bor, 35. burja, 36. And, 37. lan, 39. mia, 40. ZVU, 42. NOB, 44. sle, 46. es, 48. št, 50. Oto, 51. il, 52. lov, 54. hrast, 56. vrv, 57. Ovid,

## RADIO

### JUGOSLOVANSKE CONE TRSTA

Najvažnejši sporedi od 27. septembra do 3. oktobra 1952

SOBOTA 27. septembra: 13.50 Domači zvoki — 21.00 Veder sobotni glasbeni večer — 21.45 Lahkih nog naokrog. NEDELJA 28. septembra: 8.30 Za naše kmetovalce — 9.00 Mladinska oddaja: Prežihov Voranc »Solzica« ter pogovor s pionirji — 13.00 Promenadni koncert — 13.45 Glasba po željah — 14.30 »Oj dekle, kaj s' tak žalostna...« spored slovenskih narodnih pesmi — 16.45 Slušna igra: Ingolič »Krapic« — 18.30 Z mikrofonom med našim ljudstvom: Trgatev v Istri. PONEDELJEK 29. sept.: 14.20 Ob Soči in Zili — 18.15 Križem po Jugoslaviji v narodni pesmi — 18.30 Iz zakladnice operne glasbe — 22.00 Nočni koncert: na sporedu so dela ruskih skladateljev. TOREK 30. sept.: 14.20 Kulturni razgledi — 18.15 Narodne pesmi iz Makedonije — 18.30 Literarna oddaja: Ob 50. letnici smrti Emila Zolaja — 19.00 Na lepi, modri Donavi — spored Straussovih valček — 20.00 G. Verdi »Othello« opera v 4. dejanjih. SREDA 1. oktobra: 11.00 Solška ura — 18.15 Narodne pesmi iz Primorja — 21.00 Koncert mešanega zbora »Ivan Vojko« iz Proseka in Kontovelja — 21.30 Glasbeni portreti skozi svet in čas — 22.00 Pester spored plesne glasbe. ČETRTEK 2. oktobra: 14.20 Po svetu okrog — 18.15 Narodne pesmi iz Dalmacije — 18.30 Iz naše narodne revolucije — Nepozabne melodije: pester spored skladb Chopina, Čajkovskega in Liszta. PETEK 3. oktobra: 14.20 Literarni obzornik — 15.00 Solška ura (ponovitev) — 18.15 Narodne pesmi iz Vojvodine in Slavonije — 18.30 Ali razumeš glasbo? Pogovor s poslušalci.

### Nagradna križanka

1	2	3	4	5	6	7
8						
9				10		
11			12			
		13		14		
	15		16			
17						
18						19
20						21
22				23		
24			25			
26						

Besede pomenijo. Vodoravno: 1. oseba iz Finžgarjevega romana »Pod svobodnim soncem«, 8. blazinjak, zofa, 9. komad lesa, 10. gojen gozd, 11. igralna karta, 12. evropska reka, 14. obad brez »glave«, 15. kulturna rastlina, 17. južni sad, 18. vrsta pesmi, 20. ljubljansko predmestje, kjer se nahajajo pokopališča, 21. pritrilnica, 22. ljubkolavno žensko ime, 23. geometrijski pojem, 24. tuji, skrivnostni, neraziskani, 26. prireditelj (tujka).

Navpično: 1. del suknje, 2. gora na polotoku Halkidiki, sveta gora, 3. ravnina, 4. električna merska enota (fon.), 5. postopač, razgrajač, 6. zbirka popisov grških vojnih pohodov, 7. vodna vila, rusalka, 13. znamenito delo slikarja Leonarda da Vinci-ja, 15. truplo, mrhovina, 16. egiptovski sončni bog, 17. žensko ime, 19. orientalski asket in čarovnik, 21. jedilna slavnost, 23. nelepa lastnost, 25. dva enaka soglasnika.

59. E'a, 60. trak, 61. peron, 62. letna.

Navpično: 1. Koper, 2. rtič, 3. pot, 4. ak, 6. tre, 8. mu, 9. žne, 10. Kent, 11. Agata, 13. trg, 14. Ina, 17. Ana, 18. Ave, 21. IRO, 23. ona, 25. Piran, 26. Pariz, 28. agave, 29. mol, 30. bum, 31. rja, 33. una, 38. nos, 40. zlo, 41. galop, 43. BIH, 44. STT, 45. sivka, 47. sove, 49. tre, 50. osa, 51. Iran, 53. vir, 55. alt, 56. vrt, 58. do, 60. te.



# Starši in njihov odnos do šole

Sola se je pričela z vsem veseljem, ki ga navadno prinaša ob svidenju z učiteljico ali učiteljem in šolskimi tovariši, in pričela se je tudi že z bridkostmi. Nekaterim gre namreč učenost zlahka v glavo, drugim pa dela zopet preglavice, zlasti v začetku, ko nadebudne glavnice še niso navajene misliti in se pečajo še vedno z igro, ki je bila pred vstopom v šolo glavni in navadno edini smoter porajajočega se življenja. Toda učiteljica je stroga in daje že tudi domače naloge ter zahteva od učenca to in ono učenost. Zato prav gotovo ne bo odveč, če bo posegla vmes tudi otrokova mati, ki naj se pozanima, kako gre njenemu otroku v šoli in kaj je potrebno ukreniti, da se bo uspeh popravil oziroma izboljšal. Vsaka mati, bodisi da je še tako zaposlena in ima še toliko skrbi, naj nikar ne zanemari vprašnje šole.

Ze enkrat smo omenili, da je zelo važno naučiti otroka pravilno razporediti čas, to se pravi toliko, in niti trohico časa več za odmor in igro, toliko za učenje in pisanje nalog in toliko spet za opravljanje drobnih del, ki jih lahko vsak otrok ne da bi ga s teh preveč obremenili, opravlja. Predvsem pa je potrebno, da ustvari mati otroku v lastnem domu pogoje, ki mu bodo omogočili nemoteno učenje in pisanje nalog. Zato je nujno potreben kotiček z mizo, ki bo ob gotovem času otroku na razpolago. Mati naj tudi nadzira otrokovo učenje in pregleda spisane naloge, če tega ne more storiti takoj, pa takrat, ko bo imela čas.

Zdaj pa še nekaj! Kakor nam je znano, se otroci v šoli vzgajajo v naprednem duhu. Kakšno nepopravljivo napako storimo, če hočemo doma vplivati na otroke povsem nasprotno šoli in naši skupnosti sovražno in če jih skušamo pridržati v svetu misticizma in starih, zastarelih ter preživelih nazorov. S tem bomo pahnili otroka v popolno duševno razdvojenost in s tem zagrešili veliko napako, ki jo bo pozneje težko popraviti, kajti otrok je zelo občutljiv. Njegova duša je kot nežna cvetlica, ki potrebuje opore in sicer močne opore, ne da bi vanjo sejali sovraštvo, mržnjo in otroka mogoče celo hujskali proti učitelju ter mu onemogočili vsako udejstvovanje v kaki napredni organizaciji. Sola in dom morata delovati vzporedno, gorje če doma podirajo, kar je zgradila pozitivnega šola.

Pa še nekaj je važno! Nikar ne puščajmo otroka brez nadzorstva. To naj velja zlasti za zaposlene starše. Nihče ni ne bo pravil, da ne najde načina, da se temu izogne. V ne-

kem industrijskem središču, kje ni bilo nobenega nadzorstva nad otroki zaposlenih staršev, so si pomagali na ta način, da so take otroke zbrali v skupine, našli prostore in tudi nadzorstvo.

Poznala sem fanta, ki sta ga starša popolnoma zanemarila, fant je začel v slabo družbo in zgodilo se je, da ni samo lagal, ampak je začel tudi krasti. Stvar se je za vse tri slabo končala, fanta so spravili v zapor, mati je od žalosti umrla, oče pa se je vdal pijančevanju. Vse to se je zgodilo zaradi zanikrnosti in nevednosti staršev, ki niso posvetili vzgoji lastnega otroka nobene pozornosti.

Dobro je tudi, če je mati s stalnim kontaktom z učiteljico ali učiteljem. Na ta način se bodo lažje odpravile te ali one napake, ki jih človek lahko nehote stori, če ne pozna prilik. Kajti ne glede na to, da je vsak otrok svet zase, ima tudi vsak drugačne pogoje za razvoj in lahko živi v docela različnih razmerah. Tesna povezanost šole z domom, medsebojno podpiranje in razumevanje bo brez dvoma poglobilo vzgojno delo z mladino. Ta povzava bo mladini samo v prid, kajti utrdila bo njeno znanje in jo na ta način visoko dvignila iz zaostalosti in neznanja.

J. K. M.

## O POTRPEŽLJIVOSTI

»Manica, daj mi brz nekaj žebličkov, tako nujno jih rabim, da si zbijem zaboječke!« »Mama, mama, Janezek me je udaril!« »Mamica, mamica, punčki bi rada napravila oblekico, poišči mi krpice in mi jih prireži!« »Oh, mama, urezal sem se, poglej kri, zaveži mi vendar prtl!« »Mamica, še vedno sem lačna, prosim kruh!« »Meni tudi, meni tudi!« Takole brenči okoli ubogih ubogih materinih ušes vse dopolne. Mama pa je že vsa trudna od pospravljanja in kuhe, tišči pa jo tudi prenekatera skrb, o kateri otroška srca še nič ne vedo. Ni torej čuda, če ji živci popuste, da otroke ostro zavrne: »Pustite me, saj vidite, da ne utesnem!« Toda molodovanje ne neha in mati nejevoljno zakriči: »Spravite se mi izpred oči! In ko vidijo otroci, da ne bodo nič opravili, se razbeže na dvorišče. Komaj pa so tam, se že sliši krik in jok, da se razlega po vsej okolici. Prišli so skupaj s sosedevini otroci in zdaj Janezek pretepa Meko, ki mu udarce zvesto vrača, Mihec lasa Tanjo in Jasna bije po drobem Frančku, da bunke kar lete na vse strani. Ko so opravili, pribeže objokani k materi, ki jih mora vmiriti in tolažiti, jim krpiti hlače, prati krila in zdravit prasko. Tako je delo podvojem. Uboga mati pa imej deset rok in že-

lezne živce, da pomočes vsemu temu, kar se ti je zgrnilo na glavo. Toda to je je vsakdanje trpljenje žen in nihče ga ne more prešteti. Proti njemu ni zdravila, razen premagovanja in potrpežljivosti. Težko se je premagati, to dobro veste vse, težko je obdržati živce v oblasti. In kadar vam je najhujše se spomnite, da so na svetu žene, ki so prestale dosti bridkih izkušenj in boleznih, pa niso bile nikdar nestrpe, razdražene in neprijazne. Kljub vsem težavam, jih obdaja jasen mir in vsak kdor pride z njimi v stik, ga je deležen. Gotovo ste že srečali v življenju take žene in morda ste mislili, da se jim sreča smehlja skozi vse življenje in so zato tako vedre in spokojne. Če ste pa bolj spoznale njihovo življenje, ste zvedle, da so bile najbolj prizadete in da jim življenje ni prizanšlo z nobeno bridkostjo. V tem boju z življenjem pa so dobile svoj čudovit mir in moč, ki so jo posredovale tudi svojemu možu in otrokom, svojim znancem in prijateljem. V njihovi bližini so se umirili vsi viharji in kdor jih je poznal, jih je spoštoval in ljubil.



Med svojimi ostanki gotovo najdete kak kos volnenega črtastega ali temnobarvnega blaga, iz katerega si lahko sami napravite praktičen telovnik, kot ga vidite na zgornji sliki.

Najprej naredite na papirju po svojih merah enostaven kroj, kakor je v levem zgornjem kotu slike. Telovnik nima razporka niti pri strani, niti na hrbtu, ampak se zapira zadaj z zadrgo in na koncu hrbta s pasom.

Druga skica na naši sliki je enostavna športna dvodelna obleka iz karistega blaga. Krilo ima spredaj na sredi globoko gubo, da nas ne ovira pri hoji. Vitko linijo krila podčrtujeta na bokih dva velika žepa. H krilu lahko nosite bluzo iz istega blaga ali kakšno drugo. Bluzo iz istega karistega blaga je kimono, brez ovratnika, zapenja se spredaj. Pas je prišit na bluzo in gumbi so isti kakor na krilu.

## Kratki nasveti

Duh po tobaku izgine iz sobe, če razrediš malo klorovega apna v kisu in postaviš posodo s to raztopino v sobo. Okna zapri! Ko čez nekaj ur odpreš okna izgine duh po tobaku tudi iz tkanin, čeprav so se ga navleklo v dolgih tednih.

Če moraš zabiti žebelj v tanko deščico, pa se bojiš da ti deščica poči, udari s kladivom malo po konici žebelja, da postane nekoliko top. Topa konica vlakna lesa trga in tako deščica ne bo počila.

Luknje v zidu, ki so nastale od žebeljev, najlažje zamaši takole: Na-

moči časopisni papir v vodi tako da se popolnoma razmehča. Iz te mase napravi zamašek, s katerim izpolni luknjo v zidu. Izravnaj površino in pusti da se dobro posuši, potem pa prebarvaj z vodeno barvo.

V sobah, kjer gorijo petrolejke, občutimo neprijeten duh in dim. To preprečimo na ta način, če obesimo iznad petrolejke v gotovi razdalji gobo, ki je namočena v kisu. Gobo je treba večkrat oprati, posušiti in ponovno namočiti v kisu.

Kvas ostane dolgo časa svež, če ga dobro stlačimo v kozarec, katerega potem poveznemo na krožnik v katerem je sveža voda. Vodo je treba od časa do časa menjati.

# SPORTNE ZANIMIVOSTI

## Prva zmaga jugoslovanskih nogometašev nad avstrijskimi

Za nedeljsko tekmo med reprezentancama Jugoslavije in Avstrije je vladalo po vsej državi ogromno zanimanje, saj smo doslej vse, tekme z Avstrijci izgubili z visokimi rezultati. Naša reprezentanca je stala pred težko nalogo, da končno le enkrat prekine s serijo porazov. Od 300.000 ljudi, ki so si hoteli ogledati to neoficijno srečanje za tretje mesto v Evropi, si je srečno priborilo vstopnice le okrog 70.000. Stadion »Partizan« v Beogradu je bil že dobro uro pred začetkom tekme napolnjen do zadnjega kotička.

Ob 15.30 so se pojavili na stadionu obe reprezentanci, ki ju je vodil angleški sodnik Ewans. Prvi nastop »plavih« po olimpiadi so pozdravili gledalci z dolgotrajnimi ovacijami, ki so se ob začetku igre še stopnjevale. Prvih 20 minut so naši reprezentanti popolnoma potisnili v obrambo Avstrijce, tako da sta se naša branilca nahajala po večini na središču igrišča. V 13. minuti je naš najboljši napadalni igralec Vukas preigral vso obrambo in podal prostemu Bobeku, ki je neubranljivo streljal mimo prese- nečega vratarja Zamanna. V drugem delu prvega polčasa so bili Avstrijci nekoliko boljše, vendar so bili njihovi napadalci prepočasni, da bi to premoč realizirali.

V drugem polčasu se je slika prvega polčasa ponovila. Siloviti napadi našega mošta so prinesli še dva gola, ki sta jih dala Bobek in odlični Vukas. Po stanju 3:0 za našo reprezentanco so pričeli jugoslovanski igralci igrati ležerno. Avstrijci so to hitro izkoristili in dvakrat ukamili Bearo, ki je po nepotrebnem zapustil vrata. Le malo je manjkalo, da niso Avstrijci v zadnjih minutah izenačili. Nevarno situacijo je rešil Beara, ki se je vngel prostemu Dienstu pod noge in rešil siguren gol. Beara je bil pri tem poškodovan in so ga od nesli z igrišča. Zadnje minute se je naš napad zopet znašel. V eni izmed nevarnih akcij je branilec Avstrijcev z roko zaustavil šogo, ki je je Ognjanov poslal v prazen

gol. Bobek je enajstmetrovko silovito streljal in postavil končen rezultat 4:2.



Zlatko Čajkovski, odlični krilec naše državne reprezentance

Po dolgem obotavljanju je Nogometna zveza Jugoslavije končno le privolila v ustanovitve slovensko-hrvatske nogometne lige. Prvo kolo tekmovanja v katerem bodo sodelovali Odred (Ljubljana), Branik (Maribor), Rudar (Trbovlje), Železničar (Ljubljana), Kvarner (Reka), Proleter (Osijek), Metalac (Zagreb), Tekstilac (Varaždin), Slavija (Kamlovac) in Sibenik se bo začelo v nedeljo 28. septembra.

Disciplinsko sodišče Nogometne zveze Jugoslavije je preiskalo obtožbe okrog počkupovanja med

klubi »Odred«, »Proleter« in »Velež« in je kaznovalo podpornega člana »Odredu« Ivana Savsa z doživljensko izključitvijo iz vseh nogometnih organizacij, tajnika »Odredu« Zvoneta Debevcu pa z izključitvijo iz vseh nogometnih organizacij in prepovedjo opravljanja kokršnih kol funkcij za dobo dveh let. Podobne kazni sta dobila tudi predsednik NK »Proleterja« Ivan Andrić in član uprave »Proleterja« Miroslav Lukić. Preiskava se nadaljuje. Stališče »Odredu« glede na sklep disciplinske komisije; bodo še naknadno objavili.

Član ljubljanske »Ilirijec« Boštjan Hafner je na državnem plavalnem prvenstvu v Splitu proti vsem pričakovanjem zmagal na 100 m prsno v času 1:01.1.

Plavalna zveza Hrvatske je kaznovala državnega plavalnega rekorderja Trojanovića (Mornar) z 18-mesečno prepovedjo nastopanja. Kakor je znano, je Trojanović na vaterpolo tekmi med Jugom in Mornarjem fizično napadel trenerja Juga Luko Ciganovića. Sportni listi Hrvatske ugotavljajo, da je ta kaznen, glede na surov in vsega obsojanja vreden prestop, dosti preizkusa.

Argentinska nogometna reprezentanca bo odpotovala iz domovine 3. decembra. Odigrala bo vrsto tekem v Franciji, Spaniji, Portugalski in Braziliji.

Svetovni teniški šampion Sedman je pred kratkim ponovno izjavil, da ne bo šel med profesionalce. Na vprašanje, če bo še tekmoval v borbah za Davisov pokal, je izjavil, da bo o tem še razmišljal.

V Moskvi nameravajo zgraditi največji stadion na svetu, ki bo lahko sprejel 200 tisoč gledalcev. Dosej sta bila največja sovjetska stadiona v Leningradu (100.000 gledalcev) in v Moskvi (90.000 gledalcev).

Kolumbijske oblasti pripravljajo za januar prihodnje leto velik mednarodni nogometni turnir, na katerega bodo povabili tudi eno najboljših jugoslovanskih in avstrijskih mošt ev.

## Kako shranimo LIMONE



SOK: S pomočjo stiskalnice za limone ožmemo 16 limon, kar nam da približno pol litra soka. Precedimo ga skozi svež prtič in pustimo, da stoji 24 ur, da se izčisti. Nato ga nalijemo v stekleničice, ki jih zamašimo in zapečatimo ter hranimo v hladnem prostoru. Tako se nam ohrani tudi 2 leti.

Ali naredimo takole: precejnemu soku dodamo po 24 urah 30 dkg sladkorja. ¼ litra dobrega žganja ali ruma. Zličica tega da skodelici čaja odličien okus, prav tako tudi sladcam.

LIMONIN SOK Z VINOM: Vzamenemo liter dobrega rdečega ali črnega vina, 1 kg sladkorja, paličico vanilije in kuhamo tako dolgo, da se sladkor raztopi in nekoliko učisti; pene pobereemo in postavimo tekočino na hladno. Ko se ohladi, ji primešamo sok 12 limon, ki ga

prej precedimo in pustimo nekaj ur, da stoji. Zmes dobro zmešamo, nalijemo v steklenice in jih zamašimo. To pijemo razredčeno kakor ma'novce ali uporabljamo kot dodatek k čaju.

OLUPKI: Limono prav tanko olupimo in pazimo, da so olupki brez bele kožice, ki je grenka. Olupke stremo v steklenico z ozkim vratom, nalijemo nanje finega spirita ali dobrega žganja in počakamo nekaj tednov, da se iz olupkov izlužijo dišeče snovi. Zadržuje, da kanemo v čaj ali kakršno koli testo za pecivo le nekaj kapljice te tekočine, da bo dišalo po limoni.

Ali: limonove olupke sesekljamo, jim primešamo sladkorno sipo, stremo v steklen kozarec s steklenim pokrovom, ali kozareček zavežemo s pergamentnim papirjem.

CAJ IZ OLUPKOV: Sesekljane olupke kuhamo pol ure, da se zmehčajo, nakar jih pretlačimo, tekočino po okusu osladimo s sladkorjem in okisamo z limonovim sokom. Ta pijača je dobra vroča in mrazla.

LIMONOV SLADKOR: Osminko litra precejnega limonovega soka mešamo kake pol ure s pol kg sladkorja. Nato ga izlijemo v plitev krožnik in posušimo. Suho zmes stremo in shranimo v steklenem kozarcu, ki mora biti dobro zaprt.

MEDENA LIMONADA: Segrej 10 litrov vode in ji primešaj 1 kg medu, vodo izlij v odprto posodo (s celim loščem) in dodaj približno 2 dkg kvasa. Po dveh dneh začne tekočina vreti; ko se izčisti, ji pride ni po okusu limonovega soka in nalij tekočino v močne steklenice. Zamaši jih s prekuhanimi zamaški in jih priveži z vrvico na vrat. Steklenice hrani na mrazlem prostoru. Ta medena limonada šumi in se peni kot šampanjec.

Ureja uredniški odbor. - Oagovorni urednik Milko Stolfa. Tiska tiskarna »Jadrana« v Kopru.

Naslov uredništva in uprave: Koper Santorijeva ulica 26, tel. 170, poštni predal 2. - Stev. tekočega računa pri Narodni banki v Kopru 657-909-171.

Letna naročnina 500 din, polletna 250 in četrtletna 130 din.





Tudi bratje so smeje se gledali v otroka, v zadovoljstvu, da so ju nasitili in zazibali v spanje in pomirjenje.

»Kaj bo iz tebe?« je brat z najdaljšo brado vprašal bededečega otroka. »Ali boš nevoljnik in rob, ubog in ponižen kakor je bil naš Gospod Jezus Kristus ubog in ponižen in ne boš imel časa, da bi mnogo grešil, prilike pa obilo, da si prislužiš božje usmiljenje in zveličanje? Ali boš vrgel vse z ramen, šel med razbojnike in med biriče, med tiste, ki tepejo in niso sami tepeni, med tiste, ki grešijo in nihče ne greši nad njimi in ti v grehu ne bo preostajal čas za misel na Boga? ...«

»Oh,« je dejal Toniš, ki je povedal bratu, kateri je razumel za silo njegov jezik, kako je z njim in pristavil: »Ali je pravično tako?«

»Bog je udaril ljudi z gluhoto in ne poslušajo dobre besede. Kristusa so zavili v zlato in škrlat, on pa se jim je izmuznil in prišel k nam. Zdaj mislijo, da imajo osemarjenega Kristusa pred seboj, pa imajo prazno strašilo, ki so ga sami naredili. Kristus pa je vselej tam, kjer so lačni, strgani, ponižani in teptani. Oni pa bodo udarjeni z uboštvom duha in z nečednimi boleznimi, njihovi sinovi se bodo poniževali do hlapcev, njihove hčere se bodo vlačile po ulicah ...«

Toniš je zadremal ob ognju. Dež pa je padal z vso silo, lil v curkih čez skalo in dejal v ognju svetlikajočo se biserno steno. Eden bratov je bil zaspal; drugi je polglasno pel latinsko pesem predse.

Otrok, ki je gledal, je tudi zaprl oči; le dvakrat jih je še odprl, nato je zaspal.

»Med ljudi ti bo treba,« so dejali Tonišu. »Nisi sam; dolžnosti imaš!«

»Moj dom je daleč,« je odgovoril.

»Ljudje so blizu. Ali nimaš nikogar v bližini, ki ga poznaš?«

»Moj brat je blizu; nekaj ur hoda. K njemu ne grem,« je odgovoril Toniš.

»Če ga sovražiš, je tvoja dolžnost, da potrkaš na njegova vrata in porečeš: 'Vidiš, sila me je prignala, odpusti mi!' in ti bo rad odpustil. Če pa sovraži on tebe, se bo razveselil, da si prišel kljub temu, in se bo omečil.«

Toniš je razmišljal. Medtem je prenehalo deževati, nebo se je nekoliko zvedrilo, veter je gnal oblake, voda ob cesti je šumela.

»Brat Leon,« je dejal brat z najdaljšo brado, očitno njihov vodja, »pojdi z njim do hiše njegovega brata in glej, da bo potrkal in da bo sprejet in se bosta brata objela; prej se ne smeš vrniti.«

In tako se je zgodilo, da sta se dvignila Toniš, ki je nesel brašnjo in svojo hčerko, in brat Leon, ki je nesel Aničinega otroka, in sta cepeta po kamniti poti, ki se je belila iz noči, da bi čimprej prišla v Modreje in potrkala pri Štefanu.

13.

Bliže ko je Toniš prihajal bratovi hiši, bolj mu je, upadalo srce. Težko mu je bilo, ker se je bil v Tolminu zatajil, zdaj pa se bo moral ponižati ... Medtem je veter ponehal, dež je pričel znova padati s hujšo silo kot prej, da sta bila z Leonom, ki sta le obrazce otrok skrivala pred curki, vsa premočena. Brat je pogledoval Toniša, kakor da bi hotel reči: »Ali se ne prideva do hiše tvojega brata, čudni potnik z dvema detetoma brez matere?« Ta pa je drobnil svoj trudni korak dalje. In ko sta dospela ob zori, ko ljudje še niso vstali in v plohi še nikogar ni bilo zunaj, do Modreje, je stopil naprej.

Brat Leon je zaostal, sedel na bližnji kamen in govoril: »Potrkaj na vrata in poprosi ga! Ponižaj se, če si mu sovražen; če pa ti je sovražnik on, ponižaj ti njega, kakor Bog zapove in hoče. Ali nisi slišal, da se ne smem vrniti, dekler se ne spravita in ne sprejme tvoja dva otroka na suhoto in na toplo peč in jima da mleka iz latvice, tebi pa kruha in najboljših jedi, kar jih premore hiša.«

Toniš se iz plašnosti ni upal dalje in je govoril: »O, ko bi vedel, če je mati še živa, pa bi potrkal; ona bi mi prihranila ponižanje. A vidim, da je ni, zakaj ne slišim njene pesmi, ki jo je pela vselej, ko je bila proti jutru brez spanca. Če sem se zatajil, sem se zatajil zato, ker sem se bal izgubiti prostost in ker me je vleklo k ženi. Žena mi je umrla, prostost pa je moja. In bogve, če me brat ne bo tiral v grad in dejal: 'To je on; ni utonil v Beli vodi!' In jaz bi ne mogel reči, da laže, zakaj moje pravo ime so zapisali ob poroki. Če me pisarji niso izsledili, je temu le njihova neumnost kriva. Čemu bi bil samemu sebi rabelj?«

»Ali bova še dolgo prenašala to zlivalico?« je tožil brat. »Saj ni zaradi mene, ki sem vaju te postne juhe ubogih, zaradi otroka mi je, dež mu je prišel do glavice in mu curlja za vrat, da mu jemlje sapo; čutim njegove nožice, kako breajo in se branijo neugodja, ki mu objema mlade ude. Usmili se, ali pa se niti za ped več ne premaknem, ker se ne smem; brani mi sveta pokorščina.«

Medtem je začel padati dež, ki mu je bila primešana sodra in je pikal po obrazu ko nadležne muhe in ledeni kri. Otrok, ki je že bolj visel kot ležal v Toniševem trudnem naročju, je začel jokati. Toniša je obsla taka trudnost, obup in žalost obenem, da bi se grizel in jokal sam nad seboj. Nenadoma je stopil h koči in potrkal.

»Bog te je razsvetlil!« je brat v zadovoljstvu godel predse. »Pol divjak si na zunaj, a dober si. O, če bi znal jezik teh ljudi, bi naredil angele iz njih.«

Toniš pa je trkal. Čez nekaj časa se je v jutranjem mraku prikazal v oknu Štefanov obraz, ki je vprašal: »Kdo je?«

»Jaz sem,« je odgovoril Toniš, »tvoj brat.«

»Kakšen brat?« je vprašal Štefan. »Enega samega brata imam, če ga ni pobrala smrt, ki je v beneški vojski in to je Ljubota; ti pa nisi Ljubota.«

»Nisem Ljubota,« je dejal Toniš. »Sem Toniš, tvoj mlajši brat, ki sem te pred nekaj dnevi zatajil in zdaj prihajam in te prosim: odpri mi!«

Štefan mu ni odprl. Nastal je molk, ki je trajal precej časa. Nato pa se je oglašil Štefan, ki se je očitno bojeval sam v sebi, in dejal:

»Imel sem brata Toniša, res je, a ta je utonil v Beli vodi. Res je tudi, da sem videl pred nekaj dnevi človeka, ki je bil njemu podoben, a je dejal in prisegel, da ni moj brat.«

»To sem bil jaz ...«

»Ti, ki si utonil? Če si duša, ki se vica, pojdi proč, nisem kriv tvojega pogubljenja. Ognj se moje strehe, dal bom za uboge za tvoj pokoj. Pojdi izpod kapa, molih bom zate. Povej, kje so tvoje kosti, da jih poberejo in zagrebemo v blagoslovljeno zemljo.«



»Zakaj me mučiš?« je vzkliknil Toniš, ki se je ta hip že stokrat pokesal v svoji duši, da je potrkal na vrata. »Kje je moja mati?« je zaklical. »Poklič jo! Ona me bo spoznala!«

»Mater smo pred nekaj dnevi pokopali,« je dejal Štefan mirneje z žalostjo v besedi.

»O, uboga moja mati!« je zatožil Toniš. »Zadnjikrat sem te videl!« Nato je glas potišal in govoril: »Usmili se te Bog! Kako rada si me imela, kako pretresljivo si pela!« In jo je videl v duhu, kako teče za njim, kako ga objema; drhtavico njenega materinskega objema je čutil po telesu.

Štefan, ki se je že prej prepričal, da ima pravega brata pred seboj, zdaj bi pa tega ne mogel tajiti, je pomolil glavo skozi okno in vprašal: »Kdo pa je človek, ki stoji za teboj?«

»Brat je, ki mi pomaga nesti otroka.« In tedaj je začelo jokati dete, ki je ležalo v Toniševem naročju, brat Leon pa je začel prositi po latinsko: »V imenu usmiljenega Boga, dajte streho ubogim revežem!«

Štefan jima je odprl. Toniš in brat sta vstopila pred začudenega Štefana, ki ju je vprašal: »Pa čigava sta otroka?« In Toniš je odgovoril: »Eden je moj, drugi je božji, zakaj mati mu je umrla, njegov oče pa je razbojnik.«

Otroka sta položila na mizo, začela sta vekati. Na peči se je dvignila iz cunj zaspana glavica petnajstletne deklice; prisluhnila je v jok in zaklicala: »Mama, mama!« V dveh skokih je bila na klopi. Vzela je Toniševo dete in ga začela ujčkati.

Brat Leon pa je dejal: »Objemita se, da bom izpolnil, kar mi je bilo zapovedano, da lahko odidem in dohitim brate, ki so ta čas že na poti, zakaj zlivalica je nehala in kaže na lepo vreme. Objemita se vpricho nedolžnosti in radujta se ljubezni.«

Stal je z razprostrtimi rokami za vrati in govoril z bleskom v trudnem obrazu in v očeh; na mestu, kjer je stal, se je v steptanem blatu nabirala voda, ki mu je curljala od kute.

Štefan ga je razumel. Nagnil se je do Toniša in objela sta se. Nato se je hotel obrniti do redovnega brata in reči: »Saj se ti ne mudi; posušil se boš in jedel, kar imamo. Zaradi božjega usmiljenja pa vas prosim odpuščenja, ker sem bil trd in neusmiljen.« A brata Leona ni bilo več, bil je že odšel.